

«КИЗИЛ УЗБЕКИСТОН»

УЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ
МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, УЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ
СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«КИЗИЛ УЗБЕКИСТОН» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО
СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР

45-ЙИЛ ЧИКИШИ
№ 164 (12.517).

Сешанба, 16 июль 1963 йил

Баҳоси 3 тийин.

Н. С. ХРУШЧЕВ

Лорд Хэйлшемни қабул қилди

СССР Министрлар Совети-нинг Раиси Н. С. Хрушчев Москвада меҳмон бўлиб турган Буюк Британиянинг буй-ва техника масалалари бўйи-ча министри лорд Хэйлшемни унинг илтимосига кўра 15 июлда қабул қилди. Бўлиб ўтган суҳбат вақтида ҳар иккала мамлакатни қи-яқтирадиган масалалар усти-да тўхталиб ўтилди. Суҳбат ошқора ва дўстона вазиятда ўтди. Суҳбатда СССР ташқи иш-лар министри А. А. Громико қатнашди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг

О Ч И Қ Х А Т И

Азиз ўртоқлар! КПСС Марказий Комитети Хитой Компартияси Марка-зий Комитетининг 1963 йил 14 июндаги хати муносабати билан халқаро коммунистик ҳаракатнинг энг муҳим масала-ларига доир ўз позициясини баён этмоқ учун сизларга очиқ хат билан мурожаат қилишни зарур деб ҳисоблайди.

Совет кишилари шунинг яхши биладиларки, бизнинг пар-тиямиз ва ҳукуматимиз бутун совет халқининг иродасини йфода-лаб, барча социалистик мамлакатларнинг халқлари би-дан, хитой халқи билан қардошларча дўстлиқни мустаҳкам-ламоқ учун ўз кучларини аямас-тирлар. Коммунизм галабаси учун умумий кураш бизни бирлаштиради, бизнинг мақсади-миз битта, озу ва умидларимиз битта.

Партияларимиз ўртасидаги муносабатлар кўп йиллар-дан бери яхши бўлиб келди. Ленин бундан бир оз вақт му-қаддам бир томондан ХКП ва иккинчи томондан КПСС ва бошқа қардош партиялар ўртасида жиддий келишмовчилик-лар пайдо бўлиб қолди. Хитой Компартияси раҳбарлигининг партияларимиз жипслигига, халқларимизнинг дўстлигига пу-тур етказётган кутилари ва ҳаракатлари ҳозирги вақтда КПСС Марказий Комитетини тобора кўпроқ ташвишга со-моқда.

КПСС Марказий Комитети рўй берган келишмовчилик-ларни бартараф қилмоқ учун ўз томонидан умимин бўлган ҳамма чораларни кўриб ҳамма низоли масалаларни оқойиш-та ва ишчанлик билан муҳокама қилмоқ, бу масалаларни принципал марксизм-ленинча асосда ҳал қилмоқ учун ко-мунистик ҳаракатдаги очиқ мунозарани тўхтатиш тўғри-сида шунинг яхши ойида тақдир қилди. КПССнинг бу тақдирини барча қардош партиялар қизин қўллаб-қувват-ладилар. Шундан сўнг КПСС ва ХКП вакилларининг учра-шуви тўғрисида битимга келинди, ҳозирги вақтда Москвада ана шундай учрашув ўтказилмоқда.

КПСС Марказий Комитети биз сизгари хитой ўртоқлар ҳам халқларимизнинг манфаатларини, коммунистик ҳара-кат бирлигини мустаҳкамлаш манфаатларини қўллаб, учрашув-нинг муваффақияти бўлишига яхши ният билан қўллаб-қувват-ладилар, деб умид қилган эди. Афсуски, КПСС ва ХКП ва-килларининг Москвада учрашуви тўғрисида битимга кели-ниб, делегациялар тайинланган ва учрашув кўни белгилаб қўйилганидан кейин хитой ўртоқлар мавжуд келишмовчи-ликларни шунинг учрашув вақтида муҳокамага олиб чиқиб ў-ринга эски келишмовчиликларни бутун дунё олдига баён қи-лиш билангина қийоланмади, КПССга ва бошқа коммуни-стик партияларга нисбатан яхши айлалар тўқнашга ҳам тўсатдан ол-тирдилар. Бу нарса ХКП Марказий Комитетининг шун-инг 14 июндаги хатини эълон қилишида ўз ифодасини топ-ти.

*ХКП Марказий Комитетининг хати «Правда» газетасининг 1963 йил 14 июль сонидан эълон қилинган.

СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ПАРТИЯ ТАШКИ-ЛОТЛАРИГА, БАРЧА КОММУНИСТЛАРИГА

ди, бу хатда коммунистик ва ишчи партиялар вакиллари Москва кенгашларининг Декларацияси ва Баёнотини ўзла-рича тақдир қилдилар, шу тарихий ҳужжатларнинг энг му-ҳим қондаларини бузиб кўрсатдилар. ХКП Марказий Ко-митетининг хатида бизнинг партияларга ва бошқа коммуни-стик партияларга, XX, XXI, XXII съездларнинг қарорлари-га, КПСС Программасига асосан, тухматдан иборат ҳужу-млар қилинган. КПСС Марказий Комитетининг Президиуми хат билан танишиб чиқиб, КПСС Марказий Комитетининг шунинг 19 июнда «Правда»да босилган баёнотидан сизлар-га маълум бўлган хулосага, яъни ХКП Марказий Комите-тининг 14 июндаги хатини ўша пайтда совет матбуотида эълон қилиш мақсадида мувофиқ эмас, деган хулосага келди. Хатини эълон қилиш, табиийдирки, бизнинг очиқ жавоб бе-ришимизни талаб қилган бўлур эди, бу эса мунозарани яна-да кескинлаштиришга ва эҳтиросларни қиздириб юборишга ва шунинг натижасида партияларимиз ўртасидаги муноса-батларни ёмонлаштиришга олиб келган бўлур эди. КПСС ва ХКП вакилларининг учрашуви яқинлашиб қолганини учун ҳам ХКП Марказий Комитетининг хатини эълон қилиш бе-вақт қилинган иш бўлур эди, бизнинг фикримизча, бу учра-шуving мақсади мавжуд келишмовчиликларни ўртоқлик вазиятда кўриб чиқиб йўли билан ҳозирги замон жаҳон тараққиётининг энг муҳим масалалари бўйича ҳар иккала партияларимизнинг бир-бирларини яхшироқ тушуниб олишлари-га ёрдам беришдан, барча коммунистик ва ишчи партиялар вакилларининг кенгашини тайёрламоқ ва ўтказмоқ учун қу-лай вазият явулганга келтиришдан иборат эди.

Шу билан бирга, КПСС Марказий Комитети Президи-уми ХКП Марказий Комитетининг хати билан КПСС Мар-казий Комитетининг аъзоларини ва Пленумининг барча қат-нашчиларини таништиришни зарур деб топди, шунингдек ХКП раҳбарлигининг КПСС ва бошқа марксизм-ленинчи пар-тиялар билан бўлган келишмовчиликларининг моҳияти тў-ғрисида ахборот берди.

Марказий Комитет Пленуми яқинда билан қабул қи-лган қарорда КПСС Марказий Комитети Президиумининг, КПСС Марказий Комитети Биринчи секретари, СССР Ми-нистрлар Совети Раиси ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг жаҳон коммунистик ҳаракати кучларини янада жипслаштириш йу-

лидаги сиёсий фаолиятини, шунингдек Хитой Коммунистик партиясининг Марказий Комитети билан ўзаро муносабат-ларда КПСС Марказий Комитети Президиуми амалга оши-рган барча кенгир ҳаракатлар ва чораларни тўла маъқу-лади.

КПСС Марказий Комитети Пленуми Марказий Комитет Президиумига ХКП вакиллари билан бўладиган учрашувда партиялар XX, XXI ва XXII съездларининг йўлини, компар-тиялар вакилларининг Кенгашларида маъқулланган ҳамда Декларация ва Баёнотда баён қилинган, турмуш, халқаро воқеаларнинг бориши тўла равишда тақдир қилган йўлини очиқшай ўтказишни топширди. Марказий Комитет Плену-ми Хитой Компартияси Марказий Комитетининг бизнинг партияларга ва бошқа коммунистик партияларга, XX, XXI ва XXII съездларнинг қарорларига, КПСС Программасига қилинган ҳужумларини асосан ва бўхтондан иборат, деб қатъиян рад қилиб, бутун партияларимизнинг иродасини ифода-лаб, қардош партияларни жипслаштириш, мавжуд келиш-мовчиликларни бартараф қилиш йўлини изчиллик билан ўтказишга унинг тайёр эканлигини ва қаттиқ бел боғла-ганини айтди. Пленум бизнинг партияларимиз марксизм-ленинизм принциплари ва социалистик интернационализм асосида, КПСС билан ХКП ўртасидаги қардошларча дўст-лик асосида умумий ишимиз учун кураш манфаатларини қўллаб, бирлигини мустаҳкамлашга бундан буён ҳам интила берди, деб айтди.

Афсуски, кейинги вақтдаги воқеалар бизнинг ўзимизни тийиб турганлигимизни хитой ўртоқлар ўзларича тақдир қи-лаётганликлари кўрсатди. Улар коммунистик ҳаракатда мунозарани кескинлаштирмасликка астойдил интилаётганли-гимизни бизни коммунистлардан, совет халқидан Хитой ра-ҳбарларининг қарашларини гўё яширишга ният қилаётган-кишилар деб кўрсатмоқдалар. Хитой ўртоқлар бизнинг саб-ратонагимизни оқшайлик аломати деб ўйлаб, қардош соци-алистик мамлакатлар ўртасидаги дўстона муносабатларнинг нормаларига хилоф ҳаракатлар қилиб, ХКП Марказий Ко-митетининг рус тилида жуда кўп нусхада босилган 14 июн-

даги хатини Москвада, Совет Иттифоқининг бошқа шаҳар-ларида тобора шилқимлик ва сурбетлик билан қонунга хи-лоф равишда тарқата бошладилар. Хитой ўртоқлар бу би-лан қаноатланмай, мазкур хатни ва бизнинг партияларга қарши ёзилган бошқа ҳужжатларни бутун дунёда зўр бериб пропаганда қилишга ва тарқатишга киришдилар, шу ҳужжат-ларни тарқатмоқ учун империалистик наشريётлар ва агент-ликлардан ҳазар қилмай фойдалана бошладилар.

Иш шу даражага бориб етдики, бизнинг давлатимизнинг суверенитетини қўпол равишда поймол қилувчи бундай ҳа-ракатлар йўл қўйиб бўлмайди ҳаракатлар эканлигига СССР Ташқи ишлар министрлиги Хитой Халқ Республика-сининг Совет Иттифоқидан элчисининг эътиборини жалб қилганида, Хитой вакиллари бу ҳаракатларни тўхтатиш у ё-да турсин, ҳатто, хатни СССРда бундан буён ҳам тарқатишга ўзимизни ҳақли деб ҳисоблаймиз, деган гапни намойиш-корона равишда айтдилар.

7 июлда, Москвада учрашув бошланганидан кейин, Пе-кинда кўп кишилик митинг ташкил қилинди, бизнинг пар-тияларимиз ва совет ҳукуматида ҳужум қилиб ёзилган мате-риалларни қонунга хилоф равишда тарқатганликларни учун Совет Иттифоқидан чиқариб юборилган хитой ҳодимларини расмий шахслар мазкур митингга қарамонлар деб табрик-ладилар. Хитой расмий кишилари қардош хитой халқи ора-сида СССРга нисбатан нодўстлик ҳислари ва кайфиятлари-ни авж олдириб, давлатимизнинг суверенитетини ва халқаро муносабатларнинг нормаларини бузишга ҳақимиз, деб ис-ботлашга мазкур митингга қайта-қайта уридилар. 10 июл-да ХКП Марказий Комитети яхши баёнот эълон қилди, бу баёнотда шундай ҳаракатларни оқлаб чиқди ва аслини олганда, Совет Иттифоқининг ички ишларига аралашиб ҳуқуқини ўзига олмақчи бўлганлигини айтди. Ўз-ўзидан равшандирки, Совет ҳукумати бунга асло йўл қўймайди. Бундай ҳаракатлар муносабатларни кескинлаштиришгагина муқаррар олиб боради ва фақат зарар етказиши мумкин, холос.

13 июлда «Жэньминьжибао» газетасининг бош мақола-сида бизнинг партияларга яна қайта-қайта ҳужумлар қилин-ган, ХКП Марказий Комитетининг 14 июндаги хати совет матбуотида босилмаганлиги нотўғри тақдир қилинган.

ХКП раҳбарларининг очидан-очиқ нодўстлик ҳаракат-лари, улар халқаро коммунистик ҳаракатдаги мунозарани кескинлаштиришга зўр бериб интилаётганликлари, партия-мизнинг позициясини атайин бузиб кўрсатганликлари, мазкур хатни эълон қилишдан ўзимизни вақтинча тийиб ту-ришимизнинг сабабларини нотўғри тақдир қилаётганликлари бизда ХКП Марказий Комитетининг 1963 йил 14 июн-даги хатини эълон қилиш ва бу ҳужжатга баҳо бериш фик-рини тугдирди.*

(Давоми иккинчи бетда)

ВИРЛИГИМИЗ ВА ЖИПСЛИГИМИЗ ТУФАЙЛИ КУЧЛИМИЗ

ТОШКЕНТДА СОВЕТ-ВЕНГЕР ДЎСТЛИГИ МИТИНГИ

Ўзбекистон пойтахти меҳнат-кашларининг қалби қувонч туйғу-лари билан тўлиб тошган. Улар азиз меҳмонларини — совет киши-ларининг катта дўсти, Венгрия Со-циалистик ишчи партияси Марка-зий Комитетининг Биринчи секре-тари, Венгрия Революцион ишчи-деҳқон ҳукуматининг Раиси Янош Кадар бошчилигидаги Венгрия партия-ҳукумат делегацияси я я меҳр ва муҳаббат билан кутиб ол-моқдалар.

Тошкент аҳолиси социалистик лагерь бирлиги ва қудратини янада мустаҳкамлаш ишига муносиб ҳис-са қўшаётган венгер халқи билан қардошларча бирдамлигини 15 июл-да Свєрдлов номи концерт зал-и бўлиб ўтган умумшаҳар митин-гда зўр куч билан намойиш қил-ди. Венгер халқи вакиллари та-қинчалик сазом топшириш учун, Юқаро коммунистик ҳаракат саф-рини бундан буён ҳам жипслаш-тиришга аҳд қилганликларини ай-тиш учун пойтахт меҳнаткашлари коллективларининг мингдан ортиқ вакиллари бу ерга келдилар.

Театр зали Венгрия Халқ Рес-публикаси, Совет Иттифоқи ва Ўз-бекистон ССР давлат байроқлари билан безатилган. Саҳнада гулда-талар орасида меҳнаткашлар улуг

доҳийси Владимир Ильич Ленин-нинг боси турибди. Лениннинг ул-мас гоилари инсониятга тиялиқ. демократия ва порлоқ келажак йў-лини ёритиб турибди.

Митинг президиумига ўртоқ Янош Кадар чиққанида тўпланган-лар уни гулдўрс қарсақлар билан қутиб оладилар. У билан бирга партия-ҳукумат делегациясининг аъзолари — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Коми-те-ти Сийёсий бюросининг аъзоси, Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг секретари Бела Биску, Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Коми-те-ти Сийёсий бюросининг аъзоси, Венгрия Революцион ишчи-деҳқон ҳукумати раисининг ўринбосари Лайош Фехер, Венгрия Социали-стик ишчи партияси Марказий Ко-митети Сийёсий бюросининг аъзоси, Венгрия Революцион ишчи-деҳқон ҳукумати раисининг ўринбосари Ене Фок, Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Коми-те-ти Сийёсий бюросининг аъзоси, Вен-грия Социалистик ишчи партияси

Будапешт шаҳар комитетининг би-ринчи секретари Шандор Гащпар, Венгрия Социалистик ишчи партия-си Марказий комитетининг аъзо-си, Венгрия Социалистик ишчи партия-си Сабольч област комитети-нинг биринчи секретари Андраз Бєвек, Венгрия Халқ Республика-си ташқи ишлар министри Янош Петер, Венгрия Социалистик иш-чи партияси Марказий Комитети-нинг аъзоси, Венгрия Халқ Рес-публикасининг СССРдаги элчиси Южєв Силка президиумга чиқ-адилар.

КПСС Марказий Комитети Пре-зидиуми аъзоллигига кандидат, Ўз-бекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов, СССР Министр-лар Совети Раисининг ўринбосари Н. Т. Новиков, КПСС Марказий Комитети Ўрта Ўсёс Бюроси ра-исининг ўринбосарлари В. К. Аку-линцев, С. М. Веселов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиумининг аъзолари В. А.

Карлов, Р. Қурбонов, М. М. Муса-хонов, Р. Н. Нишонов, Н. Ж. Худойбердиев, Ўзбекистон Ко-мпартияси Марказий Комитети Президиуми аъзоллигига кан-дидатлар Қ. Муртазоев, И. М. Нажесткин, Ўзбекистон ССР Ми-нистрлар Совети ишлар министри С. О. Азимов ҳамда республика ва унинг пойтахтидаги бошқа раҳ-бар ҳодимлар, шаҳар жамоатчи-лигининг вакиллари президиум-столи ёнида ўтиридилар.

Президиумда СССР ташқи иш-

лар министрининг ўринбосари А. Л. Орлов, Совет Иттифоқининг Вен-грия Халқ Республикасидаги элчи-си Г. А. Дєнясов, СССР Ташқи ишлар министрлиги бўлимининг мудири С. Т. Аставин, КПСС Мар-казий Комитети бўлими сектори-нинг мудири В. А. Крючков, СССР Ташқи ишлар министрлиги Прото-кол бўлими мудирининг ўринбосари В. В. Нарятин оор.

Митингги Ўзбекистон Компар-тияси Марказий Комитетининг сек-ретари Р. Н. Нишонов кириш нут-қи билан очди.

Ўртоқ Р. Н. НИШОНОВ нутқи

Қадри ўртоқ Янош Кадар! Венгриялик азиз дўстлар! Ўртоқлар!

Бугун биз серқуёш Ўзбекистон пойтахтида катта ва содиқ дўсти-миз Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари, Венгрия Рево-люцион ишчи-деҳқон ҳукуматининг раиси ўртоқ Янош Кадарни ва Со-

вет Иттифоқида дўстона визит би-лан келган Венгрия партия-ҳуку-мат делегациясининг ҳамма аъзо-ларини чини қўнгалдан, қизгин, би-роларларча яна бир марта таб-риклаш билан бахтиёрмиз.

Тошкент меҳнаткашлари барча совет кишилари сингари сизлар орқали, азиз венгер биродарлар, бизнинг ҳурматли меҳмонларимиз,

меҳнатсевар қардош венгер халқи-ни самимий табриқлайдилар. Вен-гер халқи шонли Венгрия Соци-алистик ишчи партияси раҳбарлиги остида ўз мамлакатда социализм куриш учун зўр ғайрат билан ку-рашмоқда, бутун социалистик си-стеманинг қудратини мустаҳкам-лашдан иборат буюк ва олинжаноб ишга, халқларнинг бутун дунёда мустаҳкам тинчлик учун кураши-га муносиб ҳисса қўшмоқда.

Қадри ўртоқ Янош Кадар, қар-дош Венгриядан келган азиз дўст-лар!

Сизлар бизнинг Ўзбекистонимиз-га, унинг пойтахти Тошкент шаҳ-рига биринчи марта келдингиз, ў-тмишда чор Россиясининг қолоқ, қашшоқ чекмаси бўлган бу ўлка ҳозирги вақтда яшнаб турган со-циалистик республика — СССРда-ги тенг ҳуқуқли ўн беш қардош республиканинг биридир.

Халқимиз Совет ҳокимияти йил-ларида доно ленинча миллий сиё-сат туфайли, КПСС XXII съезди генал тарзда белгилаб берган ре-жаларга биноан коммунизм кура-ётган қардош халқларнинг буюм аҳил оиласида қўлга киритган ҳам-

ма нарсаларни сизларга очиқ қў-тил билан кўрсатдик.

Венгрия партия-ҳукумат делега-циясининг Ўзбекистон меҳнаткаш-лари билан, барча совет кишилари билан учрашуви қардош халқлар-нинг бирлиги ва жипслигининг, уларнинг марксизм-ленинизм голи-бона байроғига, пролетар интерна-ционализмининг бузилмас принци-пларига чексиз садоқатининг энг ёрқин намойишига айланиб кетди.

Кеча совет матбуотида КПСС Марказий Комитетининг Совет Иттифоқининг партия ташкилот-лари, барча коммунистларига очиқ Хати эълон қилинди. Бу хатда Хитой Компартияси Марка-зий Комитетининг шунинг 14 июн-даги хати муносабати билан халқ-аро коммунистик ҳаракатнинг энг муҳим масалалари юзасидан пар-тиямиз тўтган позиция баён қилиб берилган.

КПСС Марказий Комитетининг очиқ Хати — голат катта тарихий аҳамиятга эга ҳужжат бўлиб, у ижодий марксизм-ленинизм руҳи билан партияимизнинг СССР халқлари ҳаётини манфаатлари ҳақида, соци-алистик мамлакатлар жипслигини, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати бирлигини янада мустаҳ-камлаш ҳақида, бутун дунёда тинчлик ишини мустаҳкамлаш тўғрисида кўрсатилган доимий ғамхўрлиги руҳи билан суғорила-ндир.

Ўзбекистон коммунистлари, бар-ча меҳнаткашлари ленинчи партия-нинг иродаси, халқ иродаси йфода-ланган КПСС Марказий Комитети-нинг очиқ хатини яқинда билан маъқуллайдилар ва марксизм-лени-низмни ижодий тарзда ривожлан-тириш ҳақида ҳормай-толмай ғам-хўрлик қилаётганликларни учун, жаҳон коммунистик ва ишчилар ҳаракати бирлигини қатъий туриб ҳимоя қилаётганликларни учун КПСС Марказий Комитетига ва шахсан ўртоқ Н. С. Хрушчевга ўз-бекларнинг катта раҳматини айта-дилар.

Ўртоқлар! Ажойиб дўстимиз ўр-тоқ Янош Кадар бошчилигидаги Венгрия партия-ҳукумат делега-циясини кутиб олишга бағишлан-ган митингнинг очиқ деб эълон қи-лишга рухсат этгайсиз.

Венгрия Халқ Республикаси, Со-вет Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР давлат гимнлари тантанавор ян-гайдилар.

Тошкент тўқимачилик комбина-тининг тўқувчиси, коммунистик меҳнат зарбдори Л. А. Светашева-га сўз берилди.

(Охири 8-бетда).

Совет-венгер дўстлигига бағишлан-ган митинг. Минбарда ўртоқ Янош Кадар.

М. Глауберзон фотоси.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг

(Бешинчи бетда).

ХКП Марказий Комитетининг хатини ўқиган ҳар бир киши биринчидан ўқигандаги даражада гаплар замирида бизнинг партияга ва Совет мамлакатига қарши подустлик билан қилинган ва бугундан иборат ҳужумлар ётганини, СССРда коммунизмнинг галабаси учун, бутун дунёда тинчлик ва социализм тантанаси учун халқимиз олиб бораётган курашнинг тарихий аҳамиятини камситишга интилиш борлигини кўради. Бу ҳужжатда КПСС ва Совет Иттифоқи шайинга қандайдан қанча ошқора ва ынхоний айбонлар тўқилган. Хат авторлари «бутун халқроқ пролетариат манфаатларига ва бутун дунё халқларига хизмат қилинган» деб, «марксизм-ленинизмдан ва пролетар интернационализмдан чекиниш» бор деб, нуносоиб ва коммунистларни ҳақоратлайдиган уйдирмалар ёзишни ўзларига эҳ қўрганлар, «империалистлардан қўққаяси» деган пичинлар қалганлар, «тарихий тараққиётнинг борида орқага қайтма» қўйилди ва ҳатто «пролетариат ҳамда барча меҳнатқиллар ташкили ва маънавий курашчилари» деб, бу эса бизнинг мамлакатимизда «капитализмнинг реставрация қилишга хизмат қўраётган» билан теган деган пичинлар қилинган. Ушбу Лениннинг партияси тўғрисида, социализмнинг Ватани тўғрисида, жаҳонда биринчи бўлиб социалистик революция қилган, халқроқ империализм ва ички контрреволюция билан бўлган шиддатли жангларда шу революциянинг улдуз галабаларини қаттиқ турб сақлаб қолган, коммунизм кураш учун курашда қаҳрамонлик ва фидоқорлик мўъжизаларини кўрсатган, бутун дунё меҳнатқиллар олдига ўзининг интернационал бурчини виждонан бажараётган халқ тўғрисида шундай гапларни айтишга қандай қилиб тиллари бордики.

I.

Қариб ярим асрдан бери Совет мамлакатини Коммунистик партия раҳбарлигида марксизм-ленинизм идеяларининг тантанаси учун, ер юзидан меҳнатқилларнинг озодлиги ва бахт-саодати учун курашиб келмоқда. Совет давлати барпо бўлган дастлабки кунлардан бери ушбу Ленин мамлакатимизга раҳбарлик қилиб турган вақтдан бошлаб то шу кунгача бизнинг халқимиз империализм ва мустамлакатчилик асоратидан озод бўлиш учун, янги турмуш кураш учун курашаётган ҳамма халқларга жуда катта бегараз ёрдам қўраётган бўлиб келмоқда.

Бошқа мамлакатларнинг экономикасини, фани ва техникасини ривожлантиришга бир мамлакатнинг шу қадар кенг миқёсда ёрдам бериб турганини кўрсатувчи мисоллар жаҳон тарихида бўлган эмас.

Совет халқининг, партиянинг қарошларча бирдмаларини Хитой меҳнатқиллари, Хитой коммунистлари ўз ватанларини озод қилиш учун революцион кураш олиб бораётган даврида ҳам, шунингдек социализм кураш йилларида ҳам тўла равишда ҳис қилиб турдилар. Хитой Халқ Республикаси барпо бўлиши билан, Совет ҳукумати халқ Хитойи Хукумати билан дўстлик, иттифоқ ва ўзаро ёрдам тўғрисида Шангамо тўзиди, бу Шангамо империализм ҳамма халқларнинг қудратли воясатидир, ўшар Шарқда ва бутун дунёда тинчликни мустақамлаш факторидир.

Совет халқи социалистик қурилишдаги ўзининг бутун кўп йиллик тажрибасини, фан ва техника соҳасидаги муваффақиятларини ўзининг Хитой қарошлари билан саҳийларча баҳам қўриб келди. Бизнинг мамлакатимиз халқ Хитойнинг экономикасини ривожлантиришга анча ёрдам берди ва бермоқда. Совет Иттифоқининг актив ёрдами билан халқ Хитойи энг янги усулларни ўргатилган 198 та санаот корхонаси, цех ва объектлари қуриб олди. Бизнинг мамлакатимиз ёрдами билан Хитойда автомобил, трактор, авиация ва бошқа шулар каби санаотнинг янги тармоқлари барпо қилинди. Совет Иттифоқи Хитой Халқ Республикасининг илмий-техника ҳужжатларининг 21 мингтадан кўпроқ комплексларини, шу жумладан йиллик корхоналарнинг 1.400дан кўпроқ лойиҳасини берди. Биз мамлакат муҳофазасини мустақамлашда ва замонвий муҳофаза санаотини вужудга келтиришда Хитойга муттасил ёрдам қўраётган бўлиб келди. Мингалаб Хитой мутахассислари ва ишчилари совет олий ўқув юрларида, бизнинг корхоналаримизда таълим олдилар. Ҳозир ҳам Совет Иттифоқи 88 та санаот корхонаси ва объектларини қуришда Хитой Халқ Республикасининг техника ёрдами қўраётгани давом эттирмоқда. Биз бу гапларнинг ҳаммасини мактабни учун айтганганимиз йўл, балки фақат шунинг учун айтмоқдамиз, кейинги вақтларда ХКП раҳбарлари совет ёрдамнинг аҳамиятини камситиб қўраётганини илтимос қилмоқдалар. Шунингдек биз Совет Иттифоқи ўз навабатида Хитой Халқ Республикасининг керакли молларини олиб турганини ҳам унутмаймиз.

Яқин-яқинларда ҳам Хитой раҳбарлари Хитой ва Совет Иттифоқи халқларининг дўстлиги тўғрисида, КПСС билан ХКП нинг бирлиги тўғрисида кўп ва ҳаққоний гапларни эдилар, совет ёрдамига юксак баҳо берадилар, Совет Иттифоқи тажрибасидан ўрганишга даянат қилиб эдилар.

Урток Мао-Цзэ-дун 1957 йилда бундай деган эди: «Хитой халқи миллий озодлик учун кураш олиб бораётганда, совет халқи унга қарошларча хайрихоҳлик билдириб ва мадд бериб турди. Хитой революциясининг галабасидан кейин ҳам Совет Иттифоқи Хитойда социализм қуриш ишига ҳар томонлама жуда катта ёрдам қўраётганда. Мана шуларнинг ҳаммасини хитой халқи асло унутмайди».

Хитой раҳбарлари бундан унутмайдилар, бунинг учун фақат афсусланишга тўғри келади, холос.

Бизнинг партиямиз, барча совет кишилари ушбу хитой халқининг янги турмуш қуришдаги муваффақиятларига қувониб келдилар ва шу муваффақиятлар билан фархландилар. Хитой Халқ Республикасининг 10 йилги муносабати билан Пекинда ўтказилган тантанали қабул маросимидан сўзга чиқиб урток Н. С. Хрушчев бундай деган эди: «Қаҳрамон ва меҳнатсевар Хитой халқи ўз шонли Коммунистик партиясининг раҳбарлигида ҳокимиятини ўз қўлига олган халқ нимага қодир эканлигини намойиш қилди... Эндилда хитой халқининг, Хитой Коммунистик партиясининг муваффақиятларини ҳамма эътирф қилмоқда. Осиё ва Африка халқлари талантлар, халқларнинг индий қулаари қандай йўл билан, қандай тузум шароитида ҳақиқатан авж олишди, халқ ўзининг қудратли яратувчилар кучини қачон кенг ва чуқур равишда намойиш қилиш мумкинлигини кўриб турибдилар».

Хитой раҳбарлари жаҳон коммунистик ҳаракатининг умумий йўлидан чекина бошлаганларга қадар аҳвол мана шундай эди.

1960 йилнинг апрелида хитой ўртоқлар «Яшасин ленинизм» деган ном остида мақоаллар тўпламини эълон қилиш, шу билан жаҳон коммунистик ҳаракати билан бўлган ўз келишмовчиликларини ошқора матълум қилдилар. Лениннинг матълум асарларидан бўзиб ва юлб-юлбоқ олинган ва но-тўғри талқин қилинган қондалар асосланган мақола мазкур тўпламда ХКП номидан урток Мао Цзэ-дун томонидан имзоланган ва 1957 йилдаги Москва Кенгашида қабул қилинган Декларация асосларига қарши, турли иктымол тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаш сўбасига, ҳозирги даврда жаҳон урушининг олдинги олиш мумкинлигига, социалистик революциянинг тинч йўл билан, шунингдек тинч бўлмаган йўл билан ривожланиши йўлидан фойдаланишга қарши қаратилган қондалар баён қилинган эди. ХКП раҳбарлари ўз қарашларини барча қарош партияларга зўрлаб қабул қилдиришга урина бошладилар. 1960 йилнинг июнида Жаҳон касба союзулар федерацияси Бош кенгашининг Пекинда бўлиб ўтган сессияси вақтида Хитой раҳбарлари бир қанча партияларнинг ушбу вақтида Пекинда бўлган вакилларини қарош партиялар раҳбарларидан руҳланиб ташқари кенгаши тўлақиллар ҳамда КПССнинг бошқа марксизм-ленинизм партияларининг ноиясини, 1957 йилдаги Москва Кенгашида қабул қилинган Декларацияга ошқора танқид қилишга авж олдириб юбордилар. Бундан ташқари, хитой ўртоқлар КПСС ва бошқа қарош партиялар билан бўлган келишмовчиликларини партияси ташкилотларининг очик мин-барига олиб қилдилар.

ХКП раҳбарлигининг бундай ҳаракатлари қарош партияларда жиддий ташвиш туғдириш. Шу нараса ҳисобга олиниб, коммунистик партияларнинг 1960 йилдаги Бухарест кенгашида ХКП раҳбарлари билан рўй берган келишмовчиликларини муҳофиза қилишга уриниб қўрилди. 50 та коммунистик ва ишчи партияларнинг вакиллари Хитой раҳбарларининг қарашларини ва ҳаракатларини ўртоқларга танқид қилдилар ҳамда уларни Москва Декларациясининг принципларига мувофиқ халқроқ коммунистик ҳаракат билан бирлик ва ҳамкорлик йўлига қайтишга чақирдилар. Афсуски, ХКП раҳбарлиги ўртоқлик ёрдамига назар-этиборга олмади, ўзининг хато йўлини ўтказишни ва қарош партиялар билан ўзининг келишмовчиликларини чуқурлаштириши да-вом эттирди бери.

КПСС Марказий Комитети воқеаларнинг бундай ривожланишига йўл қўймасликлга интилоб, Хитой Компартияси Марказий Комитети билан муносабатлар олиб боришни та-

лиф қилди. Бу муносабатлар 1960 йилнинг сентябрийда Москва бўлиб ўтди. Ленин шу муносабатлар вақтида ҳам ХКП делегацияси қарош партиянинг фикрига қулоқ солишни қайсарлик қилиб истамаганига сабабли рўй берган келишмовчиликларини барқарор қилишнинг имкони бўлмади. 81 коммунистик ва ишчи партиялар вакилларининг 1960 йил ноябрда бўлиб ўтган Кенгашида қарош партияларнинг мутлақ кўпчилиги ХКП раҳбарлигининг хато қарашлари ва концепцияларини рад қилди. Хитой делегацияси шу Кенгашида ўзининг алоҳида қарашларини зўр бериб ҳимоя қилди ва ўзининг батамом икяланиб қолган ҳафси турганидан на-ейинига Баёнотни имзоледи.

ХКП раҳбарлари 1960 йили Баёнотга қўл қўйиб, бу билан фақат нафрат ишлатганликларини эндиликда мутлақо равшан бўлиб қолди. Кенгашидан кейин сал вақт ўтган, улар Албания Меҳнат партиясининг раҳбарлигини жарчи қилиб фойдаланиб, ўз йўлининг пропанда қилишга яна бошлаб юбордилар. Улар КПСС Марказий Комитетига ва Совет ҳукуматига қарши кампанияни партиямизга очик айтмай орқа-ватардан авж олдириб юбордилар.

1961 йилнинг октябрийда КПСС Марказий Комитети ХКП билан муносабатларни нормаллаштириш учун яна уриниб қўрди. Н. С. Хрушчев, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян ўртоқлар КПСС XXII съезидга келган Чжоу Энь-лай, Пин Чжон ўртоқлар ва бошқа раҳбар ҳодимлар билан сўхбатлар ўтказдилар. Урток Н. С. Хрушчев КПССнинг XXII съезидда муҳофиза қилинган принципал масалалар бўйича КПСС Марказий Комитети позициясини Хитой делегациясига батафсил баён қилиб берди. Хитой Коммунистик партияси билан дўстлик ва ҳамкорликни мустақамлашга муттасил интилаётганимизни ўқитиб ўтди.

КПСС Марказий Комитети 1962 йил 22 феврал ва 31 майдаги ўзининг хатларидан коммунистик ҳаракатнинг жипс-лигини бўшаштириш умумий ишмиз учун келтириш мумкин бўлган хатлари оқибатларга ХКП Марказий Комитетининг эътиборини жалб қилди. Уш вақтда биз Совет-Хитой ўзаро муносабатларидан вужудга келган қийинчиликлардан империалистларнинг ўз манфаатлари йўлида фойдаланиш-ларига имкониёт бермаслик чораларини қуришни хитой ўртоқларга тақлиф қилдик. Шунингдек, КПСС Марказий Комитети ички сийсий инфомациясини айирбошлаш, қарош партияларнинг халқроқ демократик ташкилотлардаги ва бошқа соҳаларидаги позицияларини келтириб олиш сингари масалаларга доир тағин ҳам амалий чоралар қуришни тақ-лиф қилди.

Бироқ, бу хатларга ҳамда ХКП ва Хитой Халқ Респуб-ликаси билан муносабатларига ҳамма соҳаларда яхшилаш-га қаратилган бошқа амалий чораларга Пекинда эътибор бермадилар.

Утган йилнинг кузиди Хитой Халқ Республикасининг Совет Иттифоқидидаги собиқ элчисин урток Лю Сю Москвадан жунаб кетиши олдидан КПСС Марказий Комитети Президи-уми у билан зўр сўхбатлашди. Шу сўхбат вақтида Маржа-ий Комитет Президиумининг аъзолари хитой-совет дўст-лигини мустақамлаш ишига яна бир марта ташаббус қўра-стдилар. Урток Н. С. Хрушчев «Тоғтишув» ва келишмовчи-ликларнинг ҳаммасини йиғиштириб қўйилди, қим ҳақ қим айбни эканлигини текшириб ўтирмайлик, ўтмишни тикла-ди қорайлик, балки муносабатларимизни янги саҳифадан бошлайлик» деган тақлифларини ўрток Мао Цзэ-дунга то-ширишни ўрток Лю Сюдан илтимос қилди. Биз бу самимий муноақаматига ҳатто ҳеч қандай жавоб олмадик.

ХКП раҳбарлари қарош партиялар билан бўлган ўза-рининг идеологик келишмовчиликларини чуқурлаштириб, бу келишмовчиликларини давлатларро муносабатларга қўйра бошладилар. Хитой органлари Хитой Халқ Республикасининг Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатлар билан иқтисодий ва савдо алоқаларини қамайтиришга киришди-лар. Хитой Халқ Республикасини ҳукуматининг ташаббусига биноан, Хитойнинг Совет Иттифоқи билан қилаётган сав-донинг ҳамми кейинги уч йил ичиди қарийб уч марта қисқартирилди; комплект ускуналар етказиб бериш қўй-марта қамайтирилди. Хитой раҳбарларининг ташаббуси би-лан мана шундай қисқариш рўй берди. Хитой Халқ Респуб-ликасининг раҳбарлиги мана шундай йўлга тушиб олганли-ги афсусланишга. Биз совет-хитой алоқаларини бундай ю-лдан ҳам ривожлантира бериш, ҳамкорликни ривожланти-ра бериш керак, деб ҳисоблаб келдик ва ҳисоблаймиз. Бундай қилиш ҳар иккала томон учун ва аввало, Совет Иттифоқи-дан ва бошқа социалистик мамлакатлардан катта ёрдам олиб келган халқ Хитойи учун зўрлаб манфаатли бўлиб эди. Со-вет Иттифоқи Хитой билан кенг алоқаларини илгари ривож-лантириб келди, ҳозир ҳам у бу алоқаларни қисқартириши эмас, балки қенгайтиришни талаб қилмоқда. ХКП раҳбарли-ги социалистик мамлакатлар билан иқтисодий алоқаларини ривожлантириш тўғрисида биринчи навабда қамхўрлик қилиш лозим эди-ку. Бироқ, у бундай ҳаракатлар Хитой Халқ Республикасининг экономикасига етказилган зарар билан ҳисоблашмай, балки тексари ҳаракатлар қилишга ки-ришди.

Хитой раҳбарлари бундай алоқалар кимнинг айби билан қисқарганлиги тўғрисидаги ҳақиқатни ўз халқларига айт-мадилар. Хитой коммунистлари орасида ва ҳатто аҳоли орасида КПССнинг тақши ва ички сийсатини оғурилан-тиришга, Советларга қарши қайғитини авж олдиришга қар-тилган кенг пропандага қучайтириб юборилди.

КПСС Марказий Комитети бу нотўғри ҳаракатларга хитой ўртоқларининг эътиборини жалб қилди. Келиб чиқаёт-ган баҳслар ва келишмовчиликларга қараб халқини у ёки бу партияни гоҳ мақташга, гоҳ қорашга ундаш ярамас иш эканлигини хитой ўртоқларга айтиб келдик. Ҳар бир комму-нистик равшандирли, қарош партиялар ўртасидаги келиш-мовчиликлар шунчаки вақтинча бир нараса, аммо, социали-стик мамлакатларнинг халқлари ўртасидаги муносабатлар эса ҳозир абдий қилиниб боғланмоқда.

Бироқ, Хитой раҳбарлари ҳар сафар КПССнинг ўртоқ-ларча оғоҳлантириб айтган гапларига қулоқ солмай, хитой-совет муносабатларини янада кескинлаштириб бердилар.

1961 йилнинг октябрийда бошлаб халқроқ демократик ташкилотлардаги хитой вакиллари ўзларининг хато фикрла-рини зўрлаб қабул қилдиришга оқиндан-очик урина бошла-дилар. 1961 йилнинг декабрийда Жаҳон Тинчлик Кенгаши-нинг Стокгольм сессиясида Хитой делегациясини тинчлик ва қулоқсизланиш учун бағишланиб, Жаҳон конгрессиини та-қришга қарши қилди. Хитой вакилларининг бузғунчилик ҳаракатлари натижасида Жаҳон касба союзулар федера-циясининг, Жаҳон тинчлик тарафдорлари ҳаракати, Афри-ка-Осиё бирлиги ҳаракати, Жаҳон демократик ёшлар феде-рацияси, Жаҳон демократик хотин-қизлар федерацияси ва бошқа кўпгина ташкилотларнинг фаолияти 1962 йил давоми-да ҳавф остида қолди. Хитой вакиллари Европанинг соци-алистик мамлакатларидаги Африка-Осиё биргамлиги комитет-лари вакилларининг Осиё ва Африка мамлакатлари халқ-лари бирдмаллигининг Мошадат III конференциясида ишти-роқ қилишга қарши қилдилар. Хитой делегациясининг раҳ-барини совет вакилларида «бу конференцияда оқ танлиқлар қатнашмасини», деб айтди. Журналистларнинг Жакартадаги конференциясида Хитой вакиллари, Совет Иттифоқи... Осиё мамлакатларида мансуб эмас, деган ваз билан совет жур-налистларини конференцияда тўла ҳуқуқли вакилар бўлиб қатнашувига имкон бермаслик йўлини тутдилар.

Шунинг галати ва таъжубкорлиги, яқинда Жаҳон хотин-қизлар конгрессида ҳамма қитъаларнинг хотин-қизларига мурожаат қабул қилиш вақтида Конгрессда вакиллари қат-нашган 110 мамлакат вакиллари орасида фақат икки мам-лакатнинг — Хитой билан Албаниянинг вакиллари қарши овоз бердилар-ку, аммо, хитой ўртоқлар шу Конгресснинг катта қўбчилигини бузғунчилик фаолияти билан шугуллан-ди ва хато сийсий йўлга тутиди, деб айбондилар. Бун қаран-гик, эрксевар хотин-қизларнинг бутун кўп миллионли армия-си барваран қадам ташлаб бормайётган эмиш, фақат икки ки-шигина сафни бўзмай, тўпол қадм ташлаб бораётган эмиш! Хитой раҳбарлигининг КПСС ва бошқа қарош партиялар билан келишмовчиликларининг қисқа тарихи мана шундай. Бу нараса ХКП раҳбарлари ўзларининг алоҳида йўлларини коммунистик ҳаракатнинг умумий йўлига қарши қўраёт-ганлигини, коммунистик ҳаракатга ўз фикрларини, ҳозирги замоннинг тўб проблемаларига доир ўзларининг ниҳоят да-ражада хато қарашларини зўрлаб қабул қилдиришга инти-лаётганликларини кўрсатиб турибди.

II.

Бир томондан ХКП билан, иккинчи томондан КПСС, халқроқ коммунистик ҳаракат ўртасидаги келишмовчилик-ларнинг моҳияти нимадан иборат? ХКП Марказий Комитет-ининг 14 июндаги хат билан танишиб чиққан ҳар бир ки-шида, деб шубҳасиз, шундай савол туғилди.

Бу хатдаги кўп қондалар биринчи қарада кимни та-аъжублантириш мумкин: хуш, хитой ўртоқлар ким билан баҳслашяпти? Масалан, социалистик революцияга қарши эътироз билдирётган ёки империализмга қарши кураш олиб боришни, миллий озодлик ҳаракатини қувватлашни ўзининг

бўри деб ҳисобламаётган коммунистлар борми, ахир? ХКП раҳбарлиги бундай фикрларни шу қадар шилқимлик билан илгари сураётганлигининг сабаби нима?

Бундай бир савол ҳам туғилиши мумкин: хитой ўртоқ-ларининг хатиди кўпгина муҳим проблемаларга доир баён қилган позицияси билан нега келишиб бўлмайди? Лоқал уруш ва тинчлик проблемаси сингари тўб проблемани олиб қўрайлик. ХКП Марказий Комитети ўзининг хатиди тинчлик тўғрисида ва тинч-тотув яшаш тўғрисида гапирди.

Масаланинг моҳияти шундаки, хитой ўртоқлар ҳозирги замоннинг тўб проблемалари юзасидан марксизм-ленинчи пар-тияларнинг йўлига қарши ҳужум бошлаб, биринчидан, КПСС ва бошқа марксизм-ленинчи партиялар ҳеч қачон айт-маган, ўзлари учун бутунлай ёт бўлган гапларни уларга ўтказмоқдалар; иккинчидан, хитой ўртоқлар коммунистик ҳаракат ҳужжатларидан олинган формулалар ва гапларни сўзда тан олишга уриниб, ўзларининг хато қарашларини ва нотўғри позицияларини ниқоблашга уринмоқдалар. Улар халқларнинг тинчлик учун курашига, турли социал тузум-даги давлатларнинг тинч-тотув яшашига, қулоқсизланишга ва шу қабиларга ошқора қарши чиқсалар, бу билан ўз по-зицияларини бутун дунё коммунистлари ва тинчликсевар халқлар олдиди фош қилган бўлур эдилар ва уларнинг ик-лосини ўзларидан қайтарган бўлур эдилар. Шу сабабли, мунозара қучайган сари, ХКП раҳбарлиги позициясининг сийсийлиги кўпроқ кўрина бошлаган сари, бу раҳбарлик зўр бериб мана шундай ниқоблаш йўлини тутмоқда. Агар хи-той ўртоқларининг шу найрағлари ҳисобга олинмаса, четдан қараган кишига, ҳатто баҳслашув схоластик тус олган бў-либ қўришни, турмуш проблемаларидан зўр бўлган айрим формулировкалар устида гап бораётгандек бўлиб қўришни мумкин.

Ҳақиқатда эса халқларнинг ҳаётий манфаатларига та-аллуқли масалалар баҳсининг марказида турибди.

Булар — уруш ва тинчлик масалалари, жаҳон соци-алистик системасининг роли ва ривожланиши масаласидир, булар — «ишхаста сийишнинг» идеологияси ва практикасига қарши кураш масалаларидир, жаҳон ишчилар ҳаракатининг ва миллий озодлик курашининг стратегияси ва тактикаси масалаларидир.

Бу масалаларни турмушнинг ўзи, социалистик мамла-катларда, бутун дунёда рўй берган чуқур ўзгаришлар, қучларнинг иқтисодига кейинги йилларда социализм билан империализм ўртасида рўй берган ўзгаришлар, ҳаракатимиз учун вужудга келган янги имкониётлар келтириб чиқарди. Коммунистик ҳаракат жаҳон тараққиётининг ҳозирги бо-қичидаги шароитлар ва талабларга таъбиан боз йўлни иш-лаб чиқиб, бу масалаларга жавоб бериши лозим эди ва жа-воб берди.

Коммунистик партияларнинг яқинлиги билан билдирган фикрларига қўра бутун коммунистик ҳаракатнинг ривож-ланишида янги босқични бошлаб берган КПСС XX съезиди бу соҳада жуда катта роль ўйнади. Съездга берилган бундай боз 1957 йилги Декларацияда ва 1960 йили Баёнотда — компартияларнинг коммунистик ҳаракатнинг ҳозирги дав-латида умумий сийсий йўлини белгилаб берган ва коллектив бўлиб ишлаб чиқилган ҳужжатларидида ёзилган.

Ленин ХКП раҳбарлари эндиликда бу йўлга қарама-қар-ши бўлган бошқача йўлни илгари сурдилар, уларнинг пози-цияси коммунистик ҳаракатнинг асосий масалаларига доир умумий йўлдан тобора кўпроқ четта чиқиб кетмоқда.

Авало, бу уруш ва тинчлик масаласига тааллуқлидир. Уруш ва тинчлик проблемаларига берилаётган баҳода, бу проблемалари ҳал қилишда ҳеч қандай аниқсизлик ва мужмаллик бўлиши мумкин эмас, — чунки бу халқларнинг тақдирига, бутун инсониятнинг келажигига тааллуқли иш-ди.

КПСС Марказий Комитети партия ва халққа гоёт очиб ва равшан қилиб шунан айтишни ўзининг бурчи деб ҳисоб-лайдики, уруш ва тинчлик масалаларида ХКП раҳбарлиги бизнинг, жаҳон коммунистик ҳаракати ўртасида тўб-ли, принципал келишмовчиликлар вужудга келди. Бу келишмовчиликларнинг моҳияти шундан иборатки, жаҳон тер-моидро урушининг олдинги олиш мумкинлиги, турли социал тузумдаги давлатлар билан тинч-тотув яшаш, тинчлик учун кураш ва жаҳон революцион ҳаракатининг ривожланиши бир-бирига боғланганлиги сингари жуда муҳим проблема-ларга қарама-қарши тарофа ёндошмоқда.

Бизнинг партиямиз XX ва XXII съезларининг қарорла-рида, жаҳон коммунистик ҳаракати Декларация ва Баёнотда тинчлик учун кураш, жаҳон термоидро ҳалокатининг олдин-ги вазирасини коммунистлар олдида биринчи даражада вазифа қилиб қўйдилар. Биз жаҳондаги қучларнинг иқтис-одида реал баҳо бермоқдамиз ва бундан ҳулоса чиқариб, гар-чи империализмнинг моҳияти ўзгараётган ва уруш бошла-либ кетиш ҳафси йўқотилаётган бўлса ҳам, ҳозирги замон шароитида социалистик давлатларнинг қудратли қамдўсти-ги асосий таъйиб бўлиб турган тинчлик қучлари биргаликда куч ва райрат сарфлаб янги жаҳон урушининг олдин-ги ошмилари мумкин, деб айтмоқдамиз.

Шунингдек, биз уруш олиб бориш воясатларининг сифа-ти тўбдан ўзгараётганлиги ва, нобари, уруш натижасида келиб чиқадиган оқибатларга серқатли билан баҳо бермоқ-дамиз. Асримизнинг ўртасида вужудга келтирилган ракета-ярдо қурол уруш тўғрисидаги аввалги тасавуруларни ўз-гариб юборди. Бу қурол мисли қўрилмаган даражада вайрон қилиш қучига эга. Шунан айтиб ўтиш қифой қили-дики, фақат битта катта термоидро бомбосининг портлаши бундан олдинги ҳамма урушларда, шу жумладан биринчи ва иккинчи жаҳон урушида ишлатилган барча жанг вояса-ларининг портлаш қучидан ортиқдир. Ваҳолонки бундай бомбалар кўп минглаб тўпланган. Бундай ҳафсини назар-писанд қилмасликлга коммунистларнинг ҳаққи борми? Тер-моидро урушининг оқибатлари тўғрисидаги бутун ҳақиқатни халққа айтиб беришимиз лозимми? Биз, бунан мутлақо лозим, деб ҳисоблаймиз. Бу ҳақиқатни айтиш хитой ўртоқ-лар даъво қилаётганидек оммага «бўшастирувчи» тасвир ўтказиш мумкин эмас. Ақсизча, ҳозирги замон уруши тў-ғрисидаги ҳақиқат омманинг иродасини ва рағбатини тинч-лик учун, уруш ҳафсининг манба бўлган империализмга қарши курашга сафарбар қилди.

Жаҳон термоидро урушининг олдинги олиш учун халқ-ларнинг қурашини ташкил этиш ва бу курашга бошчилик қилиш — коммунистларнинг тарихий вазифасидир.

Янги жаҳон урушининг олдинги олиш жуда реал ва ба-жариладиган вазифадир. Партияимизнинг XX съезиди дав-латлар ўртасида урушларнинг муқарраллиги ҳозирги вақт-да тақдирга ёниб қўйилган нараса эмас, деб жуда катта аҳа-миятга эга бўлган ҳулосани чиқарди. Бу ҳулоса эсту ни-яларнинг самараси эмас, балки жаҳон миқёсидида сийсий қучлар нобосатини реалистик, қатъий илмий анализ қилган-тин натижасидир; бу ҳулоса жаҳон социализмнинг гитант қудратига асосланган. Бу масалага доир бизнинг қарашла-римизни бутун жаҳон коммунистик ҳаракати маъқулла-моқда. Баёнотда ўқитиб айтилганки, «жаҳон урушининг олдинги олиш мумкин», «ер юзидида коммунизм тўла га-лаба қилганига қадар ҳам жаҳоннинг бир қисмида ка-питализм сақланиб тура ҳам, жаҳон урушини жамият ҳа-ётидан чиқариб юбориш реал имкониети вужудга келади».

Бу Баёнотга хитой ўртоқлар ҳам измо чеккан.

Хуш, ХКП раҳбарлиги қандай позицияда турибди? ХКП раҳбарлигининг модомки империализм маъқул ҳисоб, уруш йўқотиб бўлмайди, тинч-тотув яшаш ҳам ҳаёлидир, бу нараса социалистик мамлакатлар таъйиб сийсатининг бош принципи эмас: тинчлик учун кураш революцион курашга ҳалакат бериб, деб пропандага қилаётган тезисларининг маъносини қандай бўлиши мумкин?

тош СССР Фанлар акаде-
рияси физикаси институти
директори С. А. Азимов
ларни ана шу йилги тад-
қиқлари олиб бораётган
лар билан таъиништирил-
ган. (ЎзТАГ)

ТОШКЕНТДА СОВЕТ-ВЕНГЕР ДЎСТЛИГИ МИТИНГИ

(Боши биринчи бетда).

Ўртоқ Л. А. СВЕТАШЕВА нутқи

Қадри ўртоқ Янош Кадр! Венгриялик азиз дўстлар! Тошкент тўқимачилик комбинатининг кўпминг кишилик коллектив номидан сизларга чин юракдан алагали салом топиришга рухсат этгайсиз.

Биз делегациянинг аъзолари орқали талантиш ва меҳнатсевар венгер халқини табриклашимиз ҳамда Венгрия меҳнаткашлари социализм курилишида янгидан-янги муваффақиятлар тилашимиз.

Биз, совет кишилари қардош венгер халқи билан катта дўстлик алоқаси боғлаганимиз. Умумий дўшманига қарши революцион жанглар оловида вужудга келган бу дўстлик йил сайин мустақамланмоқда ва ривожланимоқда.

Венгер меҳнаткашлари ўз сингалар йўлбошчиси — Венгрия Социалистик ишчи партияси ҳамда унинг атоқли партия ва давлат раҳбарлари, халқаро коммунистлик ва ишчилар ҳаракатининг кўзга кўринган аъзolari Янош Кадр бошчилигидаги Марказий Комитетини раҳбарлиги остида халқ ҳокимияти йилларида ўз ватанини сиёсий, иқтисодий ва маданий жиҳатдан ривожлантириш соҳасида эришган гоят катта муваффақиятларидан совет кишилари астойдил қувонмоқдалар.

Венгер халқи социализм асосларини кўриб олиб, ўз ўлкаларида социалистик жамият курилишини тўла тугаллаш учун зўр ғайрат ва шижоат билан меҳнат қилмоқдалар. Венгер халқининг ажойиб ғалабалари барча совет кишиларининг қалбини қувонч туйғуларини билан тўлдириб юборди.

Венгер халқининг муваффақиятлари социализм ва коммунизм иштини мустақамламоқда, бутун

социалистик лагерь қудратини оширмоқда.

Халқларимиз бутун дунёда тинчлик учун олижаноб курашда ёнма-ён бормоқдалар. Совет кишилари ҳам, Венгрия меҳнаткашлари ҳам осмон мусофиро бўлишни, уруш бундан буён кишилар ҳаётига қулфат келтирмаслигини ва инсоннинг атомпарастлигини қонқурлиги йўлида оғир фалокатлар бормаслигини астойдил тиламоқдалар.

Мамлакатларимиз тинчлик учун, бутун ер юзидagi оддий кишиларнинг бахт-саодати учун кураш байроғини баланд кўтарганликлари билан биз ҳақли равишда фахрланамиз.

Биз, тўқимачилар ўз меҳнатимиз билан тинчлик иштини мустақамламоқда, Венгриялик азиз дўстлар, сизларга шуни қувонч билан хабар қиламизки, комбинатимизда коммунистлик меҳнат ҳаракати кўн сайин кенгаймоқда, бизда келажик разведкачилари сафида етти мингдан кўпроқ киши бормоқда.

Олти ой ичида комбинат коллективни ишлаб чиқариш программасидан ташқари 290 тонна кала ва ил, икки ярим миллион метрдан кўпроқ қон сурш, 1.440 минг метр тайёр газлама ишлаб чиқарди. Биз биламизки, бизнинг меҳнат муваффақиятларимиз Ватанимизнинггина эмас, балки бутун социалистик лагерининг қудратини ҳам мустақамлашга муносиб ҳисса бўлиб қўшилиди.

Яшасин Совет Иттифоқи ва Венгрия Халқ Республикаси халқларининг бузимас дўстлиги!

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ядро физикаси институтининг директорининг ўринбосари У. Ғ. Ғуломов сўзга чиқади.

Ўртоқ У. Ғ. ҒУЛОМОВ нутқи

Қадри ўртоқ Янош Кадр! Қадри ўртоқлар ва дўстлар! Бутун Совет Ўзбекистонининг пойтахти — Тошкент шаҳрининг меҳнаткашлари азиз венгер дўстлар билан шод-хушрамлик билан учрашмоқдалар. Бизларнинг ишонч бахт-саодати учун, тинчлик ва социализм учун курашдаги мақсадларимиз бирдир. Мен республикамиз интеллигентлари номидан Сизни, қадри ўртоқ Янош Кадр, қизгин табриклаш билан. Сизнинг сафдорлигинизни табриклаш билан бахтирмам.

Барча совет кишилари Сизнинг мамлакатимизга келганлигиниздан қувонмоқдалар. Сизнинг бу сафарингиз совет-венгер дўстлиги тарихида, социализм мамлакатларининг қардошлиқ оилаларини ривожлантиришда шубҳасиз, янги ёрқин саҳифа бўлиб қолади.

Венгер ва совет халқлари дўстлигининг чуқур илалари бор. Улуғ Октябрь кунларида Венгриялик меҳнаткаш кишилари жаҳонда биринчи социалистик давлатнинг тугилишини қизгин табриклар, эдилар ва уни ўзларининг келажаклари деб билган эдилар. Улуғ Ленин эса 1919 йил март ойида Венгрия Совет Республикасининг барпо этилганлигини эълон қилган венгер пролетариатига жасоратига юксак баҳо берган эди.

Венгрияда халқ тузуми ғалаба қозонганидан кейин халқларимизнинг дўстлиги янада ривожланди, янги мазмун касб этди.

Қардош Венгрия халқи совет халқи билан ва бошқа социалистик мамлакатларнинг халқлари билан қўн-қулга бериб янги социалистик экномика ва маданият барпо этмоқда.

Халқларимиз ўртасида фан соҳасидаги алоқалар ва ҳамкорлик тўғрисида ўсмоқда ва мустақамламоқда. Ажойиб Ватанимизда ўтказилган кунлар менда унутилмас таассуротлар қолдирди. Мен у ерда ўтган йил юксак энергиялар физикаси бўйича халқаро конференцияда қатнашган эдим.

Бу конференцияда социалистик революция фан, техника ва маданиятнинг ҳамма соҳаларини ривожлантириш учун зўр туртки

Ўртоқ М. Х. ЮСУПОВ нутқи

Қадри ўртоқ Янош Кадр! Шаҳар комсомоллари, йигит ва қизлари номидан Сизни, қардош ўртоқлар ва Сиз билан бирга келган Венгрия партия-хукумат делегацияси аъзоларини сарқуш Ўзбекистонимизда қизгин табриклашга ижозат бергайсиз.

Халқимиз Коммунист партия раҳбарлиги остида ер юзидagi энг нузли жамият — коммунизм кураётган ажойиб замонда меҳнат қилганлигини ва ишбаатлигини биламиз бахтирмам.

Тошкент комсомоллари ва ёшларининг ғоявий эътиқоди ва етуқлиги уларнинг сиёсий активлигида, ажойиб меҳнат зафарларида намоён бўлмоқда.

Коммунист партияимизнинг коммунизм куриши ва коммунизмда яшаш керак бўлган ёш авлод ҳақида ленинчагина оталарча ғам-хўрлик қилганлигини биз доимо ҳис қилиб турибмиз. Партия ғамхўрлигида жавобан йигитлар ва қизлар ўзларининг бутун фирилари ва иштишларини коммунизм курилишига, партия ғоялари ва плавларининг амалга оширилишига бағишланмоқдалар.

Ленин васиятларига содиқ бўлган шаҳар комсомоллари коммунизмининг моддий-техника базасини яратишда актив қатнашмоқдалар.

Шу нарса ҳаммамизни қувонтирадики, коммунизм йўлидан бизлар билан бирга кўпгина мамлакатларнинг халқлари, шу жумладан қардош Венгрия халқи бормоқда.

Венгрия Халқ Республикаси — ёшлар мамлакати! Ёшлар барча социалистик давлатларга хос ҳусу-

ни бундан буён ҳам мустақамлаш ва кўз қорчилидай сақлаймиз. Маркс, Энгельс, Ленин ғояларини бир сафда, ёнма-ён туриб, амалга оширамиз.

Партия йўлидан, оталаримиз йўлидан, Ленин кўрсатган йўлдан

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ нутқи

Қадри ўртоқ Янош Кадр! Қадри венгер дўстлар! Қадри тошкентлик ўртоқлар! Бутун сарқуш Ўзбекистон пойтахти Тошкент шаҳрининг аҳолиси зўр шодналия билан азиз меҳмонларимиз — қардош венгер халқининг вакиллари билан учрашмоқда.

Венгрия социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари Венгрия революцион ишчи-деҳқон ҳукумати-нинг Раиси, атоқли партия ва давлат раҳбари, халқаро коммунистлик ва ишчи ҳаракатининг кўзга кўринган аъзolari, совет халқининг катта дўсти ўртоқ Янош Кадрнинг Ўзбекистон Коммунист партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

Венгрия партия-хукумат делегациясининг барча аъзоларини — венгер халқининг муносиб вакиллари, бизнинг улкан дўстларимиз — Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Президиуми ва Ҳукумати номидан, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари номидан қизгин табриклашга рухсат этгайсиз.

коммунизм ғалабаси сари олға бораверамиз. Бизнинг шириниши шу. Сўз КПСС Марказий Комитетини Президиуми аъзоллигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидовга берилади.

Венгрия Халқ Республикаси билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик йил сайин мустақамланмоқда, улар ўртасидаги иқтисодий ва маданий алоқалар кенгаймоқда. Ўзбекистондан қардош Венгрияга борган сари кўпроқ миқдорда тўқимачилик машиналари, химия асбоб-ускуналари, экскаваторлар, кабелъ ва бошқа маҳсулотлар юборилмоқда. Венгриядан биз ўлчов асбоблари музлатиш устандларига, токарлик ва вертикал фрезер станоклар олиб турибмиз, булардан республикамизда кенг фойдаланилмоқда.

Ўзбекистон олимлари Будапештда ўтказилган илмий конференцияда ишда бир неча бор қатнашдилар, венгер олимлари эса Тошкентда бўлиб ўтган халқаро конференция ва симпозиумларда иштирок этишди. Венгрия ва Ўзбекистон ишчилари, инженерлари ва халқ ҳўжаллигининг бошқа муносаббатлари ҳам ўзаро дўстона алоқа боғлаб, тажриба алмашмоқдалар.

Венгрия Халқ Республикасининг содиқ дўстимиз Янош Кадр бошчилигидаги партия-хукумат делегациясининг бизнинг республикамизга келиши венгер халқи билан Ўзбекистон халқлари ўртасидаги мустақам дўстлигининг янги ба ёрқин дэлялидир.

Қадри ўртоқлар! Қадри венгер дўстлар! Сизлар Ўзбекистонда бўлиб турган вақтингизда республикамиз ишчилари, колхозчилари, партия, совет ва ҳўжалик ҳошимлари билан, интеллигенция вакиллари билан учрашдингиз ва сўхбатлашдингиз. Булар ҳамма ерда ҳам чин дўстларининг учрашуви ва сўхбати бўлди. Сизлар бизнинг халқимиз коммунист курилиши учун улуғвор вазифани ҳам муваффақият билан ҳал этишларига чуқур ишонадилар.

Совет халқи социалистик мамлакатларининг бирлигини янада мустақамлаш учун, ижодий марксизм-ленинизм ва пролетар интернационализм асосида халқаро коммунистлик ҳаракатини бутун чоралар билан йиғилантириш учун, тинчлик, демократия ва социализм куралиши мустақамлаш учун, тинчлик ва халқаро ҳамкорлик учун кураш йўлида Венгрия социалистик ишчи партияси ва Венгрия революцион ишчи-деҳқон ҳукумати сарфлаган куч-ғайратини юксак қадрлайди.

Ўртоқлар! 14 июлда «Правда» газетасида КПСС Марказий Комитетининг партия ташкилотлари, Совет Иттифоқининг барча коммунистлари Оқи хати эълон қилинди. Ўзбекистон коммунистлари ва барча меҳнаткашлари Оқи хатда баён этилган ҳамма қўдаларини тўла ва бутунлай маъқуладилар. Ҳў жонаков партиясининг, КПСС ленинчи Марказий Комитетининг ва шаҳсан Никита Сергеевич Хрущевнинг жаҳон

Ўртоқ ЯНОШ КАДАР нутқи

Ўртоқлар! Қадри дўстлар! Сизнинг республикамизда бўлган пайтимизда ҳамда бутун ерда, мана шу дўстлик митингида бизнинг самийий, дўстона қўн-қулганингиз учун Тошкент ва Ўзбекистон раҳбарларига ҳамда барча меҳнаткашларига Венгрия партия-хукумат делегацияси номидан самийий миннатдорчилик билдираман.

Биз Совет Иттифоқига қилган вазиниш вақтида ўз чегаралардан анча узоқларда ҳам шижоат қозонган қардош Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасида бўлиб имкониятини эга бўлганлигидан гоят хурсандим. Биз коммунизм кураётган венгер халқининг қардошлиқ саломини ва янги ишбаатларини олиб келиш, шулар билан сизларга топширамиз ва республикамизнинг бутун меҳнаткаш халқига етказишнингизни илтимос қиламиз.

Бизнинг сафаримиздан мақсад коммунизм кураётган улуғ совет халқининг турмуши, меҳнати ҳамда янги ютуқлари билан яна бир қарор ва янқидан танишишдан иборат. Бизнинг мақсадимиз ўнмиш олиб бораётган коммунист курилиш учун тажриба тўплашдан, Совет Иттифоқи билан бўлган алоқа ва ҳамкорлигини тағин ҳам кенгайтиришдан иборатдир.

Бизнинг энг муҳим мақсадимиз — совет-венгер дўстлигини янада мустақамлашдир. Биз шунага аминмизки, Ўзбекистонда бўлиши мана шу мақсадларимизнинг амалга ошишига кўп жиҳатдан ёрдам бери.

Ўзбекистон билан Венгрия ўртасидаги интернационал алоқаларнинг узоқ тарихи бор. Уша вақтлар узоқ тупроғида яшаб турган минглар совиқ венгер ҳарбий асирлари Лениннинг қадирини билан пролетар ҳокимиятининг ғалабаси учун курашмоқда янги дэлялидир.

Бизнинг ишчилари билан давлат раҳбарлари билан, тўқимач ишчилари, илмий ҳошимлар, колхозчилари билан учрашдик. Улар бизни ўзлари эришган улкан ютуқлар билан, янада ажойиб тараққиётнинг — Ўзбекистон халқи рўбига қилган тажрибанинг перспективалар билан таништирдилар.

Ўзбекистон меҳнаткашларининг ишчи Совет Иттифоқи чегараларидан ташқарида ҳам аҳамиятга эгадир, зотан булук социалистик мамлакатлар, шу жумладан Венгрия Халқ Республикаси тўқимачилик санаотининг кўп қисми ерда етиштирилган пахта билан ишлайди. Мамлакатларимиз ўртасидаги конкрет иқтисодий алоқалар ҳам жаҳон социалистик системаси мамлакатларининг иқтисодий ҳамкорлиги социализмининг

социалистик лагерининг ҳамда халқаро коммунистлик ҳаракатининг бирлигини янада мустақамлаш ва йиғилантиришга қаратилган позициясини қизгин қўллаб-қувватлайди.

Венгрия Халқ Республикаси билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик йил сайин мустақамланмоқда, улар ўртасидаги иқтисодий ва маданий алоқалар кенгаймоқда. Ўзбекистондан қардош Венгрияга борган сари кўпроқ миқдорда тўқимачилик машиналари, химия асбоб-ускуналари, экскаваторлар, кабелъ ва бошқа маҳсулотлар юборилмоқда. Венгриядан биз ўлчов асбоблари музлатиш устандларига, токарлик ва вертикал фрезер станоклар олиб турибмиз, булардан республикамизда кенг фойдаланилмоқда.

Ўзбекистон олимлари Будапештда ўтказилган илмий конференцияда ишда бир неча бор қатнашдилар, венгер олимлари эса Тошкентда бўлиб ўтган халқаро конференция ва симпозиумларда иштирок этишди. Венгрия ва Ўзбекистон ишчилари, инженерлари ва халқ ҳўжаллигининг бошқа муносаббатлари ҳам ўзаро дўстона алоқа боғлаб, тажриба алмашмоқдалар.

Венгрия Халқ Республикасининг содиқ дўстимиз Янош Кадр бошчилигидаги партия-хукумат делегациясининг бизнинг республикамизга келиши венгер халқи билан Ўзбекистон халқлари ўртасидаги мустақам дўстлигининг янги ба ёрқин дэлялидир.

Қадри ўртоқлар! Қадри венгер дўстлар! Сизлар Ўзбекистонда бўлиб турган вақтингизда республикамиз ишчилари, колхозчилари, партия, совет ва ҳўжалик ҳошимлари билан, интеллигенция вакиллари билан учрашдингиз ва сўхбатлашдингиз. Булар ҳамма ерда ҳам чин дўстларининг учрашуви ва сўхбати бўлди. Сизлар бизнинг халқимиз коммунист курилиши учун улуғвор вазифани ҳам муваффақият билан ҳал этишларига чуқур ишонадилар.

Совет халқи социалистик мамлакатларининг бирлигини янада мустақамлаш учун, ижодий марксизм-ленинизм ва пролетар интернационализм асосида халқаро коммунистлик ҳаракатини бутун чоралар билан йиғилантириш учун, тинчлик, демократия ва социализм куралиши мустақамлаш учун, тинчлик ва халқаро ҳамкорлик учун кураш йўлида Венгрия социалистик ишчи партияси ва Венгрия революцион ишчи-деҳқон ҳукумати сарфлаган куч-ғайратини юксак қадрлайди.

Ўртоқлар! 14 июлда «Правда» газетасида КПСС Марказий Комитетининг партия ташкилотлари, Совет Иттифоқининг барча коммунистлари Оқи хати эълон қилинди. Ўзбекистон коммунистлари ва барча меҳнаткашлари Оқи хатда баён этилган ҳамма қўдаларини тўла ва бутунлай маъқуладилар. Ҳў жонаков партиясининг, КПСС ленинчи Марказий Комитетининг ва шаҳсан Никита Сергеевич Хрущевнинг жаҳон

коммунизм ғалабаси сари олға бораверамиз. Бизнинг шириниши шу. Сўз КПСС Марказий Комитетини Президиуми аъзоллигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидовга берилади.

Венгрия Халқ Республикаси билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик йил сайин мустақамланмоқда, улар ўртасидаги иқтисодий ва маданий алоқалар кенгаймоқда. Ўзбекистондан қардош Венгрияга борган сари кўпроқ миқдорда тўқимачилик машиналари, химия асбоб-ускуналари, экскаваторлар, кабелъ ва бошқа маҳсулотлар юборилмоқда. Венгриядан биз ўлчов асбоблари музлатиш устандларига, токарлик ва вертикал фрезер станоклар олиб турибмиз, булардан республикамизда кенг фойдаланилмоқда.

Ўзбекистон олимлари Будапештда ўтказилган илмий конференцияда ишда бир неча бор қатнашдилар, венгер олимлари эса Тошкентда бўлиб ўтган халқаро конференция ва симпозиумларда иштирок этишди. Венгрия ва Ўзбекистон ишчилари, инженерлари ва халқ ҳўжаллигининг бошқа муносаббатлари ҳам ўзаро дўстона алоқа боғлаб, тажриба алмашмоқдалар.

Венгрия Халқ Республикасининг содиқ дўстимиз Янош Кадр бошчилигидаги партия-хукумат делегациясининг бизнинг республикамизга келиши венгер халқи билан Ўзбекистон халқлари ўртасидаги мустақам дўстлигининг янги ба ёрқин дэлялидир.

Қадри ўртоқлар! Қадри венгер дўстлар! Сизлар Ўзбекистонда бўлиб турган вақтингизда республикамиз ишчилари, колхозчилари, партия, совет ва ҳўжалик ҳошимлари билан, интеллигенция вакиллари билан учрашдингиз ва сўхбатлашдингиз. Булар ҳамма ерда ҳам чин дўстларининг учрашуви ва сўхбати бўлди. Сизлар бизнинг халқимиз коммунист курилиши учун улуғвор вазифани ҳам муваффақият билан ҳал этишларига чуқур ишонадилар.

Совет халқи социалистик мамлакатларининг бирлигини янада мустақамлаш учун, ижодий марксизм-ленинизм ва пролетар интернационализм асосида халқаро коммунистлик ҳаракатини бутун чоралар билан йиғилантириш учун, тинчлик, демократия ва социализм куралиши мустақамлаш учун, тинчлик ва халқаро ҳамкорлик учун кураш йўлида Венгрия социалистик ишчи партияси ва Венгрия революцион ишчи-деҳқон ҳукумати сарфлаган куч-ғайратини юксак қадрлайди.

Ўртоқлар! 14 июлда «Правда» газетасида КПСС Марказий Комитетининг партия ташкилотлари, Совет Иттифоқининг барча коммунистлари Оқи хати эълон қилинди. Ўзбекистон коммунистлари ва барча меҳнаткашлари Оқи хатда баён этилган ҳамма қўдаларини тўла ва бутунлай маъқуладилар. Ҳў жонаков партиясининг, КПСС ленинчи Марказий Комитетининг ва шаҳсан Никита Сергеевич Хрущевнинг жаҳон

коммунизм ғалабаси сари олға бораверамиз. Бизнинг шириниши шу. Сўз КПСС Марказий Комитетини Президиуми аъзоллигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидовга берилади.

Венгрия Халқ Республикаси билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик йил сайин мустақамланмоқда, улар ўртасидаги иқтисодий ва маданий алоқалар кенгаймоқда. Ўзбекистондан қардош Венгрияга борган сари кўпроқ миқдорда тўқимачилик машиналари, химия асбоб-ускуналари, экскаваторлар, кабелъ ва бошқа маҳсулотлар юборилмоқда. Венгриядан биз ўлчов асбоблари музлатиш устандларига, токарлик

(Давоми. Боши 1 ва 2-бетларда).

* «Жаньминьжибао» газетасининг «АҚШ Коммунистич партиясининг баёноти ҳақида» деган 1963 йил 8 мартдаги бош мақоласида шундай даъволар қилинган.

Бундай йўлга тушини тинчликни ва халқлар хавфсизлигини таъҳид остига солиб қўйиш демакдир. Халқларнинг манфаатларини қадрлаётган коммунистлар бундай йўлдан ҳеч қачон бормайдилар.

III.

ишбиланштириш қаратилган бир қатор жуда муҳим сиёсий йўл-йўриқларни ишлаб чиқди ва партия ичида жиддий оқибатларга олиб келган шахсга сиғинишни қоралади, шу билан бирга съезд тинч-тотув яшашни ва халқро ҳамкорликни бирла ари олиштириш ҳақидаги тақдирларни ҳам илгари сури

паразит ўнсурлар қачондан буюн синф ҳисобланадиган бўлиб қолди? Хўш, қандай синф ҳисобланади? Текинхўрлар синфими, ёки безорилар синфими, давлат мулкни ўғирловчилар синфими ёки паразитлар синфими? Жиноятчилар ҳеч бир қамиятга муайян синфни ташкил қилган эмас. Бунга ҳатто

...ама, буларнинг асоси тажрибамиздан шуни биламизки, партия, ҳасбабга союзн ва бошқа жамоат ташкилотларининг тарбиявий иши қанча яхшироқ йўлга қўйилса, жамоатчиликнинг роли қанча юқори бўлса, совет милицияси қанча яхшироқ ишласа, жиноятларга қарши кураш шунча самаралироқ олиб бо...

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг

О Ч И Қ Х А Т И

(Давоми. Боши 1, 2 ва 3-бетларда).

Шу фактни рад этиб бўлмайдими, ҳозир совет жамияти икки асосий сифидан — ишчи ва деҳқонлар ҳамда интеллигенциядан иборат бўлиб, совет жамиятига биронта синф бошқа синфларни эксплуатация қилиш имкониятини берадиган мамлакат тургани йўқ. Диктатура синфий тўшунчалар; хитой ўрқоқлар Совет Иттифоқида кимнинг устидан пролетариат диктатурасини амалга оширишни тақдир қилмоқчи: қандайдир деҳқонлар устиданми, ёки халқ интеллигенцияси устиданми? Социалистик жамиятда ишчилар синфи билан деҳқонлар синфи жиддий равишда ўзароли кетганлигини, уларнинг ўртасидаги тафовутлар, чегаралар тобора йўқолиб бораётганлигини ҳисобга олмаслик мумкин эмас.

Социализм тўла ва узил-кесил талаб қилганда, кейин ишчилар синфи ўзининг раҳбарлик ролини энди пролетариат диктатураси орқали амалга оширмайди. Коммунизм курилиши кенг анж олдирилган шароитда ҳам ишчилар синфи жамиятнинг энг кучли синфи бўлиб қолади. Унинг илгорлик ролди унинг иктисодий маънос билан, социалистик мулкнинг энг юксак формасига бевосита боғланганлиги билан ҳам, шунингдек неча ўн йиллар давомида синфий кураш натижасида энг кўп чиқиққанлиги, революцион тақрибда орттиргани билан ҳам белгиланади.

Хитой ўрқоқлар К. Маркснинг капитализмдан коммунизмга ўтиш даврининг мазмунини фақат пролетариат диктатурасидан бошқача бўлиши мумкин эмас, деган фикрини рўқча қилдилар. Лекин Маркс шу фикрни айтган вақтда коммунизмни бир бутун, ягона ижтимоий-иқтисодий формация (социализм унинг биринчи босқичидир) сифатида назарда тутган эди, бу формацияга социалистик революцияси ва пролетариат диктатурасииз ўтиб бўлмайдими. В. И. Ленин айтган бир қанча фикрлар бори, бу фикрларда, пролетариат диктатураси худди эксплуататор синфлар қаршичилигини енгиш, социалистик қурилишни ташкил этиш, коммунизмнинг биринчи фазаси — социализм галабасини таъминлаш учун керак, деб тамомлаи очик-ойдин таъминлаб кўрсатилди. Шундан кўриниб турибдики, социализм галаба қилиб, жамиятда фақат меҳнатқилар, табиати бутунлай ўзгариб кетган дўст синфлар қолгандан кейин ва энди ҳеч кимни бос-тиришга эҳтиёж бўлмагандан кейин пролетариат диктатураси ахираси қолмайди.

ХКП Марказий Комитетининг мактубида ана шу масалалар ҳусусида аранаш-қурашга қилиб айтилган ҳамма сохта назарини муҳомааланиб, тўб мазмунини ақриатиб оладиган бўлсак, бу қуйидагилардан иборат: хитой ўрқоқлар КПССнинг социалистик демократияни ривожлантиришга қаратилган партиянинг XX, XXI ва XXII съездларини рапортлариди. КПСС Программасида шу қалар қаттиқ таъкидлаб айтилган: йўлга қарши чиқмоқдалар. Уларнинг ушундан-узоқ қилиб ёган мактубларида социализм шароитида, коммунизм қурилиши шароитида демократияни ривожлантиришни ҳатто эслатиб ўтишга жидда ҳам жой топилмаганлиги мутлақо тасодифий эмасдир.

Хитой ўрқоқлар шахсга сингийнни қаттиқ тўғри ёпишдан қандай мотивларга амал қилаётганликлари тўғрисида тўла ҳукм юритиш қийин. Аслини олданда, шахсга сингийннинг ошқорча қўқларга қўтарилишига халқаро коммунистик ҳаракат тарихида буюнчи марта дуч келиб турибди. Шуни айтиш керакики, ҳатто мамлакатимизда шахсга сингийн энг авқиға чиққан даврда ҳам Сталиннинг жўб бўлган буржуа назариясидан оғизга юз ўгиришга мажбур бўлиб ва бунинг эсирлардан чиққан назария, деган эди.

Шахсга сингийн идеологиясини ёпиш учун Маркс билан Ленинга таянишга унингилар кишини фақат ақбала-тириши мумкин, ҳоло. Партияизм тўғрили келатган даврдаёқ Ленин пародикларнинг ҳақрамоли ва оломон тўғрисидаги назарияларига қарши жуда катта кураш олиб борганлиги, партияизм Марказий Комитети ва Совет давлатида раҳбарликнинг чинакам коллектив методлари Лениннинг ҳаётлик тоғида амалга оширилганлиги, Ленин олодан ташқари қамтар одам бўлиб, ўш шайиға лаганбардорлиги ва ҳушмад-ғўйлик қилинишиг салгина қўришниларини шафқатсизлик билан танқид этганлиги наҳотки хитой ўрқоқларга маълум бўлмадими?

Ушундан маълумки, бизнинг партияизм ёки бошқа марксчи-ленинчи партиялар шахсга сингийнга қарши курашни ҳеч қачон партия ва давлат раҳбарларининг бўриғини инкор этиш, деб тўшунган эмасди. КПСС неча марта, буш жумладан XX ва XXII съездларида ҳам таъкидлаб ўтдики, партия ўш раҳбарларининг бўриғини қадрлабди, шахсга сингийнни фоти қилиш ва унинг оқибатларига қарши кураш олиб бориш билан партия ҳақиқатдан ҳам халқ манфаатларини ифода этаётган ҳамда ўш куч-қувватини коммунизм галабаси учун курашга сарфлаётган ва шу сабабли муносиб бўр орттирган аробларни юқори қўйди.

IV.

Келишмовчиликларнинг марказида турган шундан кейинги катта масала — капитализм мамлакатларида ишчилар синфий революцион курашининг ва миллий озолиқ курашининг йўллари ва методлари ҳақидаги, бутун инсониятнинг социализмга ўтиш йўллари ҳақидаги масалалар.

Хитой ўрқоқларнинг таъкидлашча, бу масаладаги келишмовчиликлар мана бу тўсда қўрилади: бир томон, яъни уларнинг ўзлари жаҳон революциясининг тарафдорли, амилару, айна маҳалда, иккинчи томон — КПСС, марксчи-ленинчи партиялар революциясини ордан чиқариб қўйган, ҳатто ундан «қўриқатган» ва революцион кураш урғида тинчлик, социалистик мамлакатларнинг хўжалик тараққийти ва улардаги халқларнинг фаровонлигини ошириш, капиталистик мамлакатлардаги меҳнатқиларнинг демократик ҳуқуқлари ва ҳаётий манфаатлари учун кураш сингари ҳақиқий революционерга «муносиб» нарсаларнинг гамини қилиб юрган эмиллар.

Бироқ, ҳақиқатда эса ХКПнинг қарашлари билан халқаро коммунистик ҳаракатнинг қарашлари ўртасидаги айирма бутунлай бошқа тахлитда турди: бировлар, яъни ХКП раҳбарлари жойи келса келмаса жаҳон революциясини ҳақида муҳокама юрита берадилар, ҳар нарсани баҳона қилиб, қўпчиға эса баҳона ҳам «революцион гапозилик» қила берадилар, айна маҳалда бошқа бировлар — яъни хитой ўрқоқлар танқид қилаётган кишиллар — революция масаласига тамомлаи жиддий муносабатда бўлмоқдалар ва баланд парвоз гапларни айтиш урғиға, зўр бериб ишламоқдалар, социализм галабасининг давр шароитларига мос бўлиб тушадиган энг тўғрироқ йўллариини топишга ҳаракат қилмоқдалар, миллий мустикалик, демократия ва социализм учун қаттиқ кураш олиб бормоқдалар.

Хитой ўрқоқларнинг ҳозирги революцион ҳаракат масалаларидаги асосий нўтқан назарларини қараб қийайлик.

«Жаҳон революциясини йўлаб тинчлик учун курашни бас қилиш, тинч-тотув янаш ва тинч иқтисодий мусобақа сесиясидан, капитализм мамлакатларидаги меҳнатқиларнинг ҳаётий манфаатлари ва ана шу мамлакатларда демократик ўзгаришлар қилиш учун курашдан воз кечиш керак», деган йў-йўрик мамлакатлар ва халқларнинг социализмга ўтишга ёрдам берибди? Социализм мамлакатларида коммунистлар тинчликни йўлаб ва тинч-тотув янаш сесиясини ўтказиб, бу билан фақат ўзларини йўлайтилар ва капитал мамлакатларидаги ҳамсинф биродарларини унутиб қўйдилар, деган тап тўғрими?

Тинчлик учун, термоядро урушига қарши олиб борилаётган ҳозирги курашининг маъзани қачиб қўришга ҳаракат қилган ҳар бир киши шунин тўшуниб турибдики, совет коммунистлари, бошқа социалистик мамлакатлардаги қардош партиялар тинчлик сесиясини ўтказиш билан капиталистик мамлакатларида ишчилар синфига, меҳнатқиларга бебаҳо ёрдам беришмоқдалар. Сўнгра бунда гап фақат ядро урушининг олдини олиш — демек, ишчилар синфини, бутун мамлакатлар ва ҳатто қитъаларнинг халқларини ҳалокатдан қутқариб қолишда эмас, ваҳолонки биринга шунинг ўзи ҳам бизнинг бутун сесиясини оқлаб турибди.

Гап яна шундан, бундай сесият — халқаро революцион ишчилар ҳаракатиға унинг асосий синфий максадларини рўқча қийаришда қўмақлашнинг энг яхши усулидир. Социализм мамлакатлари ўзлари курашиб қўлга қиритган тинчлик шароитида хўжаликни ривожлантиришда ақойиб ютуқларга эришаётган эканлар, фан ва техникада тобора янги-янги галабаларга эришаётган эканлар, кишилларнинг турмуш ва меҳнат шароитини узлуксиз яхшилаётган, социалистик демократияни ривожлантираётган ва тақомиллаштираётган эканлар, бу — ишчилар синфининг курашиға қўшилган жуда катта ҳисса эмасми, ахир?

Капиталистик мамлакатлардаги ҳар бир ишчи ана шу ютуқлар ва галабаларга қараб: «Социализм капитализмдан ахшироқ эканлигини амалда исботлапти. Шу тузум учун курашса арзийди», дейди. Ҳозирги шароитда социализм китоблар орғилиғиға эмас, балки, аввало, ўзининг ишлари, ўзининг жонли намунаси билан кишилларнинг қалби ва оқини мафтун қилмоқда.

1960 йилги Баёнотда замонамизнинг асосий фарқи қи-дунчи белгиси жаҳон социалистик системас кишиллик жамияти тараққийлашнинг ҳал қилувчи омиллига айланиб бораётганлиги эканлиги қўрсатилди. Кенгашда қатнашган барча

коммунистик партиялар халқаро ишчилар синфи ва унинг фарзанди — жаҳон социализм системаси ҳозирги даврининг марказида турибди, деган умумий бир ҳулосаға келдилар.

Революцион ҳаракатнинг бошқа ҳамма вазафаларини ҳал қилиш жуда кўп даражада жаҳон социализм системасини мустаҳкамлашга боғлиқ. Шу сабабли, коммунистик ва ишчи партиялар «жаҳондаги воқеаларнинг боришиға халқаро рол ва таъсири йил сайин ортиб бораётган халқларнинг улус социалистик ҳамдўстлигини ҳормай-толмай мустаҳкамлаш» вазафасини ўз зиммаларига олдилар. Партияизм ана шу энг муҳим вазафани амалга оширишни ўзининг олйи интернационал бурчи деб билмоқда.

В. И. Ленин таълим берган эдики, «...халқаро революцияға бўлган асосий таъсирисини ўш хўжалик сесиясини билан қўрсатади...». Бутун дунё миқёсида кураш шу соҳаға қўйрилади. Агар биз бу вазафани ҳал қилсак, — у вақтда халқаро миқёсда албатта ва узил-кесил галаба қозонган бўламиз» (Асарлар, 32 том, 486-бет).

Совет коммунистлари улус Лениннинг вазафасини диларига маҳкам жў қилиб олдилар, бошқа социализм мамлакатларидаги коммунистлар ҳам шу вазафатга амал қилмоқдалар. Ленин мана энди маълум бўлишча, В. И. Ленин ноҳан деган қарорға келган ўрқоқлар бор экан.

Бу нима — иқтисодий мусобақда социализм мамлакатларининг капитализмга сингийн қолди эканлиғига ишқорасликми? Ёхуд бу социализм қурилишда қийиқчиликларга қўнаш келиб умидсизлиққа тушиб қолган, ўзининг хўжаликдаги ютуқлари, ўш мамлакатларида социализмни муваффақиятли куриш намунаси билан халқаро революцион ҳаракатға асосий таъсир қўрсатиш имкониятини қўрмаётган одамларнинг позициясини? Улар революцияға ўзларига қисқароқ бўлиб қўриган бошқа йўллار билан тезроқ эришмоқчилар. Лекин галаба қилган революция ўш ютуқларини халқининг меҳнати ва фақат меҳнати билан мустаҳкамлаб қолиши ва ривожлантириши, социализмнинг капитализмга нисбатан афзалликларини исботлаши мумкин. Тўғри, бу осон эмас, агар революциялар ҳам тараққий этган эканлигини ўттиридан мерос қилиб олган мамлакатларда қилинса, айниқса осон эмас. Лекин, агар раҳбарлик тўғри амалга оширилса, ана шундай шароитларда ҳам жуда катта ютуқлар эришиш ва социализмнинг капитализмга нисбатан афзалликларини бутун дунёға қўрсатиш мумкинлигини Совет Иттифоқининг ва бошқа қўпчиға социалистик мамлакатларнинг намунаси яққол намойиш қилмоқда.

Сўнгра, капиталистик мамлакатлардаги ишчилар синфининг революцион курашини учун қайси вазиат қўлайроқ — тинчлик ва тинч-тотув янаш вазиатиға, ёки муттасил халқаро кескинлик ва «соуқ уруш» вазиатиға?

Бу саволға бериладиган жавоб ҳеч қандай шўбҳа тўғримади. Импералистик давлатларнинг ҳукмрон доиралари «соуқ уруш» вазиатидан фойдаланиб, шовинизмин, уруш вазафасини, ашадий антикоммунизмни авж олдираётганликлари, энг учига чиққан реакционерларни ва фашистларо кишилари ҳоқимият тепасига ўтказиб қўйётганликлари, демократияни йўқ қилиб ташлаётганликлари, сиёсий партиялар, қасаба созишлари ва ишчилар синфининг бошқа омманйи ташкилотларидан ўч олаётганликлари кимға маълум эмас.

Коммунистларнинг тинчлик учун кураши уларнинг омма билан алоқасини, бўрисини ва таъсириин жуда кўп даражада мустаҳкамламоқда, демек, революциянинг сиёсий армияси дейилган армияни вужудға келтиришга ёрдам бермоқда.

Тинчлик учун ва социал тузумиға турчиға бўлган давлатларнинг тинч-тотув янаши учун кураш халқаро ишчилар синфининг асл максадларини рўқча қийариш учун курашға асло тўғроққ соймайди, бу курашни узоқлаштирмайди, ақинча, уни тўла равишда кенг қўлоқ ёддириш имкониятини беради.

Асосий масалани: жаҳон социализм системасининг мустаҳкамлигини орғили ҳам, капиталистик мамлакатлардаги ишчиларнинг революцион синфий кураши орғили ҳам, миллий озолиқ ҳаракати, Осие ва Африкадаги қайта озоли бўлган давлатларнинг сиёсий қарамқилиғи ва иқтисодий мустикалиқини мустаҳкамлаш учун олиб борилаётган кураш орғили ҳам, тинчлик учун, агрессия урушларига қарши кураш орғили ҳам, бирини иккинчисига қарама-қарши қўйиш урғиға, имперализм ҳукмронлигини ағдариб ташлашдан иборат бир максад сари бириштириш, йўнаштириш лозим бўлган бошқа қўпчиға йўллار билан ҳам ҳаққда жаҳон революцияси бораётганлигини хитой ўрқоқларнинг, ўзлари революция қилган тақрибали кишилларнинг тўшунмаётганликлариға ишониш қийин.

Хитой ўрқоқлар такабурилик ва ҳақоратомиза гаплар билан Франция, Италия, АКШ ва бошқа мамлакатларнинг коммунистларини қўп эмас, оз эмас спортунизм ва реформизмда, «парламентчиликка» иштиғмайдиган ва ҳатто «буржуа социализмга» тойиб кегишда айболомақчи. Бунга нима асослари бор? Асослари шунки, ана шу коммунистлар дарҳол пролетар революциясини қилиш шioriини майдонға ташламаётган эмиллар, ваҳолонки, революцион вазиат бўлмасдан туриб бундай қилиш мумкин эмаслигини хитой раҳбарлари тўшуниллари керак.

Ҳар бир саволи марксчи-ленинчиға маълумки, мамлакатда революцион вазиат мавжуд бўлмай туриб, қўролли йўзғолон ҳақидаги шioriини вақтидан илгари майдонға ташлаш — ишчилар синфини мағлубиятға маҳкум қилиш деб макдир. В. И. Лениннинг бу масалаға нийҳоятда жиддий қарагани, революцион ҳаракат бошлаш давриини таллаб олишға гоят сиёсий зийирлиқ билан конкрет вазиати билан ҳолда ёпишадиган маълум, Аяни Октябрь арафасида Ленин ҳаракат бошлаш учун 24 октябрь ҳали эрталин қилди, 26 октябрь эса кеч бўлиб қолиб, ҳамма нарсани бой бериб қўйиш мумкин, — демек, ҳоқимиятни албатта 25 октябрьда қўлга олиш керак, деб ўқитган эди. Ким синфий эйдидларнинг қийиш даражасини, революцион вазиатнинг бўлиқлигини белгиллади, ҳаракат бошлаш пайтини таллаб олди? Бунга ҳар қайси мамлакатларнинг ишчилар синфи, унинг авангарди — марксчи-ленинчи партияиға қилиши мумкин.

Халқаро ишчилар ҳаракати тарихи шунини қўрсатиб турибдики, ўзини ишчилар партияси деб атаса ҳам, нуқул иқтисодий масалалар билан овора бўлаётган, ишчилар синфини революцион руҳда тарбияламаётган, уни сиёсий курашға, ҳоқимиятни қўлга олишға тайёрламаётган партияни ахши партия деб бўлмайдми, шундай қиладиган бўлса, бу партия муқдари суратда реформизм позицияларига тойиб кетди. Лекин сиёсий кураш вазафаларини ишчилар синфи, деҳқонлар, барча меҳнатқиларнинг иқтисодий аҳволиға ахшиллаш учун курашдан ажратган ҳолда ўртаға қўйадиган партияни ҳам ахши партия деб бўлмайдми. Бундай партия муқдари суратда омманан ақралиб қолади. Синфий курашнинг ҳамма формаларидаги турли фойдаланган, бу формалар билан бир-бириг моҳирлик билан қўлиш олиб бориш тақдирдаги партия чинакам революцион, марксчи-ленинчи партия, омманинг йўлбўсиғи бўлиши, ишчилар синфини капиталға ҳўжум қилишға, ҳоқимиятни курашиб қўлга қиритишға муваффақиятли бошлаб бориши мумкин.

Тараққий этган капиталистик мамлакатлардаги қўпчиға коммунистик партиялар меҳнатқиларнинг иқтисодий ва социал манфаатлари учун, капитализм даврдаёқ амалға ошириладиган ва ишчилар синфи, деҳқонлар, аҳоли майда буржуа қатламларининг турмуш шароитларини енгалаштирадиган, монополияларға қарши социалистик революция галабаси йўлидаги курашни давом эттиришға негиз бўлувчи кенг фронт вужудға келтиришға ёрдам берадиган демократик реформалар учун курашни ўзларининг бевосита вазафалари деб билмоқдалар, яъни айни 1960 йлдан Москва Баёнотида ёзиб қўйилган масалалар билан шуғулланомақдалар. Хитой раҳбарлари эса, бунин ана шу партияларнинг кеңирилмас тўғроқ деб билмоқдалар.

Хитой ўрқоқлар тараққий этган капитализм мамлакатларидаги коммунистик партиялар ҳозирги вақтда қилаётган ишларининг ҳаммасиға қарши чиқиб, синфий курашининг олдинги сафида капиталға қарши жанг қилаётган коммунистлар билан на элементар бирдмалик тўғрисиға, ана шу мамлакатларда ишчилар синфининг революцион ҳаракати ўтаётган конкрет шароитларини, ўзига ҳо йўллари тўшунмаётганликлари қўрсатди. Аслида улар «революция деб» айни революцияға олиб борувчи йўллариини рад қилмоқдалар, коммунистларнинг омманан ақралиб қолишға, монополиялар ҳукмронлиғиға, капитализмға қарши курашда ишчилар синфини ўш иттифоқчилардан маҳкум қилиб қўйишға олиб борувчи йўлни тийиштирмоқдалар.

Хитой ўрқоқлар турли мамлакатларнинг социализмга ўтиш формалари тўғрисидаги масалада ҳам жаҳон коммунистик ҳаракати билан келишма олмай қолдилар.

Маълумки, Москва кенгашларининг ҳужжатларида, КПСС Программасида равшан айтиб қўйилгандек, КПСС ва бошқа марксчи-ленинчи партиялар социализмға тинч ва сиёсий ўтиш мумкин, деган фикрга амал қилмоқдалар. Шунга қарамай, хитой ўрқоқлар зўр бериб, бизнинг партияизмни ва бошқа қардош партияларини нуқул тинч йўлни тан олди, демақдалар.

КПСС Марказий Комитети ўзининг 1963 йил 30 март

даги мактубида бу масаладаги ўз позициясини яна бир марта қўйидагича баён қилиб берди:

«Ишчилар синфи ва унинг авангарди — марксчи-ленинчи партиялар социалистик революцияни тинч йўл билан, граждандар уруши қилмай амалға оширишға интиломоқдалар. Бу имкониятдан фойдаланилиши ишчилар синфининг ва бутун халқининг манфаатларига, мамлакатнинг умумий ишчилар синфига боғлиқ эмас. Агар эксплуататор синфлар халққа нисбатан зўрлик ишласа, ишчилар синфи ҳоқимиятни қўлга олишнинг котиғчи йўлидан фойдаланишга мажбур бўлади. Ҳамма гап конкрет шароитларға, мамлакат ичида ва жаҳон миқёсида синфий курашнинг жойланишиға боғлиқ.

Ушундан маълумки, капитализмдан социализмга ўтиш қандай шаклга амалға оширилишидан қатъи назар, бунин социалистик революция, пролетариат диктатурасининг ҳар хил формалари ёрдами билангина қилиш мумкин. КПСС капитал мамлакатларидаги ишчилар синфининг коммунистлар бошчилиғидаги Фидокорона курашиға юксак баҳо бериб, уларға ҳар томонлама ёрдам ва мадад қўрсатишни ўш бурчи деб ҳисоблайди.

Биз ўш ишчилар назаримизни қўп мартабалаб тўшунтириб берганимиз ва ҳозир бу масалани батафсилроқ баён қилиб ўтиришнинг ҳоқимий йўқ.

Хўш, шу масалада хитой ўрқоқлар қандай позицияда турибди? Уларнинг позицияси ўзларининг ҳамма нўтқларида ва ХКП Марказий Комитетининг 14 июнь мактубида яққол қўлга ташланган турди.

Хитой ўрқоқлар ҳамма вақт, ҳамма ишда, ҳамма жойда қўролли йўзғолон таш олишни революционлиқнинг асосий мезонини деб ҳисобламоқдалар. Бу билан хитой ўрқоқлар социалистик революция галабаси учун курашининг тинч формаларидан фойдаланиш мумкинлигини ҳақиқатда инкор этмоқдалар, ваҳолонки марксчи-ленинчи коммунистлар синфий революцион курашининг ҳамма формаларини — ҳам зўрлик, ҳам нузулнинг формаларини эггаллаб олмақлари керак деб таълим беради.

Яна бир муҳим масала — халқаро ишчилар синфининг кураши билан Осие, Африка ва Латин Америкаси халқларининг миллий озолиқ ҳаракати ўртасидаги алоқа масаласидир.

Ҳозирги кунда ҳам жаҳон социализм системаси, ҳам капиталистик мамлакатлардаги коммунистлардан иборат бўлган халқаро революцион ишчилар ҳаракати билан Осие, Африка ва Латин Америкаси халқларининг миллий озолиқ ҳаракати — замонамизнинг буюк қўқларидир. Уларнинг ўртасидаги тўғри ўзаро муносабатлар имперализм устидан галаба қозонишнинг асосий шароитларидан бири ҳисобланади.

Хўш, хитой ўрқоқлар бу масалани қай тахлитда ҳал қилмоқдалар? Бунинг уларнинг янги «назарияси»дан қўриш мумкин, шу «назария»ға қўра, замонамизнинг асосий эйдиди — социализм билан имперализм ўртасидаги эйдиди яғ эмас, балки миллий озолиқ ҳаракати билан имперализм ўртасидаги эйдиди эмиш. Хитой ўрқоқларнинг фикриға қараганда, имперализмға қарши курашда жаҳон социализм системаси эмас, халқаро ишчилар синфининг кураши эмас, балки лия ўш миллий озолиқ ҳаракатининг ўзи ҳал қилувчи куч бўлиб майдонға чиқиб кетган эмиш.

Бу билан хитой ўрқоқлар Осие, Африка ва Латин Америкаси халқлари орасида жуда осон йўл билан бўрб ортирмоқчи бўлишларни шеккили. Лекин бу «назария»ға ҳеч ним лақ тушма қўриасин. Хитой назариячилари бунинг истаидиларини, йўқми, ана шу «назария»нинг тўб мазмунини миллий озолиқ ҳаракатини халқаро ишчилар синфидан ва унинг фарзанди — жаҳон социализм системасидан айириб қўйишдан иборат. Лекин бу нарсас миллий озолиқ ҳаракатининг ўш учун бениҳоя хатарли бўлур эди.

Дарҳақиқат, агар Октябрь революцияси, сўнгра эса жаҳон социализм системасининг вужудға келиши имперализмнинг тўб томириға қарағча келтирмаганда, мустамаққачиларнинг қўқларини қайишмаганда Осиедаги қўп халқлар ҳар қанча ҳақрамолилик ва фидокорлик қўрсатганликлари билан галаба қила олармидилар, ахир?

Озолиққа эришган халқлар ўш курашининг янги босқичи бўлиб, қўқгайратларини сиёсий галабалар ва иқтисодий мустикалиқини мустаҳкамлашға қаратган ҳозирги пайтда социалистик савалларнинг ёрдамисини бу вазафалар билан ҳал қилиш беқисе даражада қийинроқ эканлиги, қолаверса, умуман ҳал қилиб бўлмаслиғини улар қўрмайлиларми, ахир?

Марксчи-ленинчилар миллий озолиқ ҳаракатининг жаҳоншумул-тарихий аҳамиятини ва унинг истиқболни буюқлигини ҳаммиш таъкидлаб келган бўлсалар ҳам, лекин имперализмға қарши асосий куч бўлган жаҳон социализм системаси мамлакатлари билан мустаҳкам иттифоқини ва ҳамкорлигини, капиталистик мамлакатлардаги ишчилар ҳаракати билан мустаҳкам иттифоқини миллий озолиқ ҳаракати билан бўлиб қўлга қиритишдан галабаларнинг асосий шароитларидан бири деб ҳисоблаймоқдалар. Бу позиция 1960 йилги Баёнотда белгиллаб олинган эди. Ана шу позиция ишчилар синфининг раҳбарлиги (темонисини) имперализмға қарши курашда галаба қозонишнинг шароитлар, деган белгига тоғча асосланади. Ана шундай гегемония мавжуд бўлган тақдирдагина бу ҳаракат пировард натижада чинакам социалистик ҳарактер касб этиб, социалистик революция йўлиға ўтиш билан тўғланади.

Лениннинг бу гоиси Октябрь революцияси тақрибисиди, бошқа мамлакатларнинг тақрибисиди синаб қўрилди ва ҳеч кимда шўбҳа тўғдираётгани йўқ. Бироқ, маълум бўлишча, хитой ўрқоқлар Ленинга «тузатиш» киритиб, тўб ишчилар синфи эмас, балки майда буржуазия ёки миллий буржуазия, қолаверса ҳатто «ватанпарварлик қайиғиятда баъзи бир подполлар, шахзодалар ва аристократлар» жаҳон миқёсида имперализмға қарши кураш гегемони бўлмоғи керак, деган фикрни исботламоқчи бўлишлар. Тағин шундан кейин, ХКП раҳбарлари пролетарча синфий муносабатни ҳеч қачон ва ҳар қандай шароитда бой бериб қўймастик керак, деб жаҳон коммунистик ҳаракатиға ўртатмоқчи бўлдилар.

Халқаро ишчилар ҳаракатининг, шунингдек миллий озолиқ ҳаракатининг ҳам келажакда эришадиган галабаларининг гарови — уларнинг мустаҳкам иттифоқи ва ҳамкорлиғи, умумий манфаатлар тақозоси билан уларнинг имперализмға қарши биргаликда кураш олиб боришидир, ишчилар синфи ўзининг фидокорлиғи, ҳамма халқларнинг манфаатларига саноат билан хизмат қилиши тўғрисида бу курашда ўзининг раҳбарлик ролни эътироф этилишиға сазовор бўлади, ўш раҳбарлиги — ўз галабасининг, шунингдек ўш иттифоқчилари галабасининг ишончли қарли эканлиғиға ўш иттифоқчиларини ишонтиради.

Бизнинг ленинчи партияизм миллий озолиқ ҳаракатиини жаҳон миқёсидаги революцион процессининг тарихий бир қисми деб, имперализмға қарши ҳаракат қилувчи қўқларни куч деб билмоқда. Илмий коммунизм асосчилари Маркс ва Энгельснинг «Бутун дунё пролетариатини бириктириш» деган буюк шioriини халқаро пролетариатнинг жангсав байроғи бўлиб қолди. Маркс ва Энгельс ишининг давомчиҳ Владимир Ильич Ленин Улус Октябрь революциясининг галабасидан кейин вужудға келган янги тарихий шароитда социалистик революция билан миллий озолиқ ҳаракатининг узвий равишда боғланганлиғини алоҳида қўрсатиб ўтди.

«Бутун дунё пролетариатлари, бириктирилиш» деган шiori жаҳон революциясини галабаси учун курашда асосий илпор бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.